

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra psychologie

TAKTIKA VÝSLECHU NEZLETILÝCH

THE TACTICS OF AN UNDER-AGE CHILD INTERROGATORY

Bakalářská práce

JANA ŠIKORSKÁ

Vychovatelství

Kombinované studium

Vedoucí práce: PhDr. Ida Viktorová Ph.D.

PRAHA 2015

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že bakalářská práce: Taktika výslechu nezletilých je původní a vypracovala jsem ji samostatně. Prohlašuji, že citace použitých pramenů je úplná a že jsem v práci neporušila autorská práva ve smyslu zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších předpisů.

Souhlasím s prezentačním zpřístupněním své práce v knihovně Karlovy Univerzity v Praze a s případným použitím této práce Karlovou Univerzitou v Praze pro pedagogické, vědecké a prezentační účely.

V Praze dne 08. 03. 2015

.....

vlastnoruční podpis

Poděkování

Zde bych chtěla poděkovat vedoucí této práce paní PhDr. Idě Viktorové Ph.D. za příkladné vedení, metodickou pomoc, odborné konzultace a své rodině i přátelům za trpělivost a podporu.

Anotace

Tato bakalářská práce se bude zabývat postupem při sestavení konkrétního plánu při výslechu nezletilého dítěte. Při zpracování práce se v první řadě zaměřím na vymezení základních pojmů jako je nezletilý, výslech, dále na proces samotného utváření výpovědi, sestavení správných podmínek při výslechu a získávání a zpracování informací s přihlédnutím na vývojové období dítěte. Práce se bude věnovat také tématu věrohodnosti dětské výpovědi, nebezpečí sugesce při pokládání otázek vyslýchajícím, projevů neverbální komunikace při odpovědích vyslýchaného, forenzní psychologie a reakce nezletilých na vyslýchajícího, na osobu přizvanou a na rodiče. Významné je také prostředí výslechových místností, využití hraček jako pomůcek nebo dětská kresba. Modelový plán uvedu do praxe a připravím první základní vyhodnocení.

Cílem bakalářské práce je za pomoci vytvořeného metodického plánu získat pravdivý a v praxi aplikovatelný postup výslechu nezletilého, který povede k získání informací o inkriminované události a zároveň bude v souladu se zákonnými požadavky.

Anotace

The bachelor thesis will deal with a process of composition of a particular plan for an interrogation of an underaged child. First of all I will focus on definition of basic terms like underage, interrogation, process of testimony formation, creation of correct conditions for interrogation and gaining and processing of information considering the child's development stage. The thesis will deal also with the topic of credibility of a child's testimony, risk of suggestion due to the questions given by the interrogating person, manifestation of nonverbal communication in answers of the interrogated person, forensic psychology and underage's reaction on the interrogating person, invited person and parents. Another important factor is also the environment of interrogation rooms, use of toys as tools or a child's drawing. A model plan will be launched in practise and I will prepare the first basic evaluation.

The goal of the bachelor thesis is to gain a real and in practice applicable process of interrogation of underage by using a methodical plan. This process will lead to gaining of information about the incriminated event and will be in conformity with legal requirements.

Klíčová slova

Výslech, nezletilé dítě, nezletilý, neverbální komunikace, psychologie, psychologický profil, dětská kresba, zákon, metodický plán, vývojové období dětí.

Keywords

Interrogation, underaged child, underaged, nonverbal communication, psychology, psychological profile, child's drawing, law, methodical plan, child's development stage.

Obsah

1.	ÚVOD	9
2.	TEORETICKÉ VYMEZENÍ SLEDOVANÉ PROBLEMATIKY	9
2.1	Vymezení pojmů	9
2.1.1	Nezletilý	9
2.1.2	Výslech	10
2.1.3	Osoba vyslýchajícího	11
2.1.4	Osoba vyslýchaného	11
2.1.5	Výpověď	12
2.1.6	Taktika	12
2.2	Specifika vývoje a chování nezletilých v kontextu vyšetřování.	13
2.2.1	Psychika nezletilých	14
2.2.2	Věrohodnost výpovědi nezletilých	18
2.2.3	Vliv výslechové místnosti na nezletilé	19
2.2.4	Zvláštnosti výslechu nezletilých	21
3.	ANALÝZA SOUČASNÉHO STAVU	22
3.1	Taktika výslechu nezletilých	22
3.2	Nastudování spisové dokumentace	22
3.2.1	Seznámení se s nezletilou osobou	23
3.3.	Zajištění zúčastněné osoby	24
3.4.	Určení termínu výslechu	25
3.2.2	Prostředí k výslechu, atmosféra	26
3.2.3	Stanovení pravidel výslechu	26
3.2.4	Vlastní výslech nezletilého	27
4.	PRAKTICKÁ ČÁST	32
4.1	Cíl praktické části	32
4.1.1	Popis zkoumaného vzorku	32
4.2	Dotazníkové šetření	32

4.3	Vyhodnocení jednotlivých otázek.....	33
4.3.1	Vyhodnocení otázky č. 1	33
4.3.2	Vyhodnocení otázky č. 2	34
4.3.3	Vyhodnocení otázky č. 3	34
4.3.4	Vyhodnocení otázky č. 4	35
4.3.5	Vyhodnocení otázky č. 5	37
4.3.6	Vyhodnocení otázky č. 6	38
4.3.7	Vyhodnocení otázky č. 7	39
4.3.8	Vyhodnocení otázky č. 8	40
4.3.9	Vyhodnocení otázky č. 9	40
4.3.10	Vyhodnocení otázky č. 10	41
4.3.11	Vyhodnocení otázky č. 11	42
4.3.12	Vyhodnocení otázky č. 12	44
4.3.13	Vyhodnocení otázky č. 13	45
4.3.14	Vyhodnocení otázky č. 14	46
4.4	Shrnutí výsledků dotazníkového šetření.....	47
4.5	Zpracování metodického plánu	47
4.6	Návrh metodického plánu.....	48
5.	ZÁVĚR.....	50
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	51
	SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	53
	SEZNAM PŘÍLOH	54

1. Úvod

Bakalářská práce se zabývá postupy při výslechu nezletilého dítěte. Cílem je analyzovat současnou situaci u PČR¹ při výsleších nezletilých osob a vytvořit návrh metodického plánu, který bude aplikovatelný v praxi. Výslech nezletilých osob má svá specifika, ke kterým je nutno přihlížet a zároveň dodržovat všechny zákonné požadavky. Práce je rozdělena do části teoretické, která seznamuje s pojmy, části analytické, kde je popsána stávající situace a části praktické. V praktické části bylo využito metody průzkumné sondy formou dotazníku. Její vyhodnocení je aplikováno do návrhu metodického plánu pro výslech nezletilých osob. Tento návrh bude využit pro zkvalitnění pracovních postupů v praxi.

2. Teoretické vymezení sledované problematiky

2.1 Vymezení pojmů

Na začátek této kapitoly vysvětlíme některé základní pojmy, se kterými budeme v následujícím textu pracovat a které mají přímý vztah k tématu práce „Taktika výslechu nezletilých“. Vysvětlením pojmů, se získá ucelený souhrn činností postupů a metod, jejichž úkolem je připravit policistu na provedení kvalitního výslechu osob nezletilých z hlediska připravenosti a schopnosti využít získané informace u výslechu a tím správně a profesionálně takticky postupovat.

2.1.1 Nezletilý

Na pojem nezletilého lze nahlížet z několika pohledů různých právních předpisů.

Nezletilým se v obecném smyslu nazývá člověk, který ještě nedosáhl hranice věku zletilosti. Z právního hlediska je pojem zletilosti pozitivně vymezen občanským zákoníkem.

¹ PČR – Policie České republiky

„Plně svéprávným se člověk stává zletilostí. Zletilosti se nabývá dovršením osmnáctého roku věku.“²

Občanským zákoníkem však pojem nezletilý není pozitivně vymezen. Zde je pouze řešena odpovědnost k právním jednáním.

„Má se za to, že každý nezletilý, který nenabyl plné svéprávnosti, je způsobilý k právním jednáním co do povahy přiměřeným rozumové a volní vyspělosti nezletilých jeho věku.“³

V řadě právních předpisů⁴ je nezletilý charakterizován pojmem dítě.

Pojem dítě je sice charakterizován v právním předpisu Federálního ministerstva zahraničních věcí⁵, je ale důležité se na dítě dívat z hlediska psychologie. Tímto tématem proměn ve vývoji jedince se zabývá vývojová psychologie, která tak zkoumá souvislosti a pravidla v oblasti lidské psychiky, která je tak nedílnou součástí osobnosti člověka.

2.1.2 Výslech

Výslech je právně regulovaný proces získávání informací o skutku, který je předmětem vyšetřování, jejich zpracování, dokumentování a hodnocení a při jeho vedení je třeba postupovat dle taktických zásad. Procesním výsledkem výslechu je získání výpovědi. Zdokumentování sdělení vyslýchané osoby je nutno provádět dle příslušných právních předpisů. Získaná výpověď je pak dle procesního práva brána jako důkaz, který může přispět k celkovému objasnění vyšetřované události nebo věci.

„Sdělení vyslýchané osoby učiněné v průběhu výslechu a zdokumentované podle příslušných právních předpisů“⁶

Kriminalistika výslech řadí do části kriminalistické taktiky, zaměřenou na zajišťování paměťových stop.

²[6] Občanský zákoník, Anag, 2013. 1. Vyd., ISBN: 978-80-7263-819-2

³[6] Občanský zákoník, Anag, 2013. 1. Vyd., ISBN: 978-80-7263-819-2

⁴[11] Zákon o soudnictví ve věcech mládeže § 2 odst. písm. 1 b) z.č. 218/2003 Sb.

⁵[12] Předpis Federálního ministerstva zahraničních věcí číslo 104/1991 Sb., o Úmluvě o právech dítěte

⁶[1] SPURNÝ, J: *Psychologie výslechu*. 1. Vydání, Praha: Portál, 2003, ISBN 80-7178-846-5

Forenzní psychologie vyhodnocuje výslech jako interakci mezi osobou vyslýchaného a vyslýchajícího, kdy je pozornost zaměřena na psychologické jevy. Výslechem získané informace se potom v praxi uplatňují při ověřování věrohodnosti.

Účastníky výslechu jsou vyslýchaný a vyslýchající. Dle trestního řádu a zákona o soudnictví ve věcech mládeže, lze účastníky výslechu rozdělit do tří skupin vyslýchající, vyslýchaný mladiství a zákonný zástupce.

2.1.3 Osoba vyslýchajícího

Vyslýchající by se měl vyznačovat především požadovanými charakteristikami, jakou je trpělivost a empatie a musí brát zřetel na sociální a psychický vývoj dítěte. Nedílnou součástí by mělo být navázání psychologického kontaktu s nezletilým hned na samém počátku výslechu, aby bylo dosaženo oboustranné důvěry. Jelikož nezletilý vstupuje z velké části do neznámého prostředí, může se jeho strach promítnout do komunikace. Na osobu vyslýchajícího jsou kladeny vysoké požadavky na jeho profesionalitu, trpělivost či toleranci. Je nezbytné zvolit komunikační strategii přiměřenou věku a vyzrálosti dítěte s ohledem na sociální prostředí, ze kterého vyslýchaný pochází tak, aby nedocházelo ke komunikační bariéře.

„Chování a jednání vyslýchajícího, jeho interpersonální aktivity souvisí s naplňováním požadavků sociální role s cílem, kterého chce při výslechu dosáhnout. Vyslýchající iniciuje výslechovou interakci, navazuje kontakt, provádí poučení, přijímá a hodnotí, poskytuje informace, klade otázky, odstraňuje rozpory ve výpovědi, stimuluje vyslýchaného k výpovědi, dokumentuje výpověď, rozhoduje o dalším postupu. Cílem jednání vyslýchajícího je získat od vyslýchaného právně relevantní informace o šetřeném skutku.“⁷

2.1.4 Osoba vyslýchaného

Zákonem není stanovena žádná věková hranice pro výslech dítěte. Lze tedy teoreticky vyslýchat dítě s ohledem na jeho věk, rozumové a vyjadřovací schopnosti.

⁷ [1] SPURNÝ, J: *Psychologie výslechu*. 1. vydání, Praha: Portál, 2003, ISBN 80-7178-846-5

„Vyslýchaný se ve výsledkové situaci může nacházet v aktuální (procesní) roli obviněného nebo svědka (event. svědka – poškozeného).“⁸

Samotné vědomí osoby o jeho postavení vyslýchaného s sebou nese určitou míru nepohodlí, může dále negativně prohlubovat osobnostní znaky jedince a tak ovlivňovat samotný proces získávání výpovědi. V ideálním případě by měl být tento negativní vliv minimalizován osobou vyslýchajícího a prostředím, v kterém je výslech veden. Podstatná je zejména důvěra v osobu vyslýchajícího a porozumění jeho otázkám. Je třeba mít na paměti, že vyslýchaný líčí průběh děje kritické události. Při reprodukci osoba sděluje, zda předložený materiál již dříve vnímala. Toto klade důraz na reálnou objektivitu a vysokou výpovědní hodnotu vnímaných skutečností osobou vyslýchanou a neuvádění subjektivních postojů či domněnek pramenících ve vlastní fantazii. Vyslýchaný by, během procesu výslechu, neměl podléhat sugestivnímu vlivu vyslýchajícího či osob přítomných výslechu.

2.1.5 Výpověď

Cílem výslechu je získání výpovědi, která by se shodovala s dotazovanou skutečností a tím nabývala v ideálním případě hodnotu důkazního prostředku. Tohoto cíle dosáhneme prostřednictvím interakce vyslýchaného a vyslýchajícího. K samotnému procesu vytváření výpovědi jsou rozvrhnuty následující etapy:

1. Získávání a zpracování informací
2. Vstřípení, uchování a přepracování informací
3. Reprodukce, slovní formulace a předání informací
4. Příjem, přepracování a procesní zachycení informací⁹

2.1.6 Taktika

Pojem taktiky lze chápat jako způsob vedení a promyšlení určité činnosti v dané situaci. Je to volba samostatně stojících prostorově a časově omezených postupů, umožňující reagovat na vývoj situace. Pro dosažení pravdivých výpovědí je důležitá znalost lidské psychiky. U výslechu dětí je nutno zvažovat i pravdivost odpovědí.

⁸ [1] SPURNÝ, J: *Psychologie výslechu*. 1. Vydání, Praha: Portál, 2003, ISBN 80-7178-846-5

⁹ [2] HOUBOVÁ, D., A KOLEKTIV: *Psychologie pro právníky*. 3. Vydání, Brno: Masarykova univerzita, 2006

Při kladení otázek je nutno mluvit klidně, vyvarovat se výběru možností a správně intonovat tak, aby slova zněla co nejpřirozeněji. Používat výrazy známé, pokud se užívá nový výraz, pak jej vysvětlit, přičemž je vhodné používat kombinaci slovního a názorného vyjádření. Postupovat od jednodušších otázek ke složitějším, po té klást otázky směřující k cíli vyslychajícího. Po otázce musíme nechat čas na rozmyšlenou. Při odpovědích vyslychaného je třeba aktivně projevovat zájem o informace, vytvářet atmosféru důvěry, dotazovat se na nesrovnalosti a ověřovat si správné pochopení sdělovaného. Sledují se reakce vyslychaného.

2.2 Specifika vývoje a chování nezletilých v kontextu vyšetřování.

Chování nezletilých je poměrně značně odlišné od chování dospělých a je tak nezbytné nutné při práci s nezletilými postupovat odpovídajícím způsobem.

Vyšetřovatel musí ve své praxi nutně vycházet nejen z důkladných znalostí kriminalistiky a práva, ale také z alespoň základních znalostí psychologie, pedagogiky i dalších souvisejících vědních oborů. Při výsledku je rovněž přínosné využívat spolupráce s odborníky.

„Při posuzování výpovědi nezletilých dětí v soudním řízení nebo před úřady, musíme brát do úvahy zvláštnosti jejich psychiky, vývoje, osobnosti. Nezletilé děti jsou v tomto věku zvlášť náchylné k sugesci, a to zejména v otázkách, na které slyšely předtím vyslovit názory dospělých. Právě těmito věcmi musí osoba, která provádí výslech nezletilých, přizpůsobit taktiku výslechu“¹⁰.

¹⁰ [3] KACAFÍRKOVÁ, M: Rozbor problematiky. *Časopis Právo a rodina*. 3. ročník, 2001, ISSN 1212-866X

2.2.1 Psychika nezletilých

V psychologické literatuře se můžeme setkat s četnými pokusy o periodizaci vývoje lidské psychiky. Nejznámější jsou psychoanalytická teorie a poněkud modernější Piagetova teorie¹¹.

„Psychický vývoj člověka je konkrétním individuálním jednotným procesem, v němž věkové zvláštnosti tvoří jen jeden z aspektů, představují stěžejní změny, jež jsou typické pro dané období.“¹²

Nezletilé děti jsou pro účely výslechové praxe rozděleny do následujících kategorií:

- předškolní věk (3-6 let)
- mladší školní věk (6-11 let)
- starší školní věk (11-15 let)
- mládí (15-18 let)

2.2.1.1 Předškolní věk

V období předškolního věku začínají děti chápat okolní realitu, udržovat ji po určitou dobu v paměti a interpretovat ji. Vnímanou událost však nechápou jako celek, ale všímají si jen jednotlivých částí a nejsou prozatím schopny postihnout příčinné souvislosti.

Hra je dominujícím způsobem činností dětí předškolního věku, při které se často snaží napodobovat chování dospělých.

Hlavním motivem činnosti jsou bezprostřední zájmy, které jsou však nestálé. Právě tato nestálost je příčinou rychlých přechodů mezi činnostmi a s tím související zvláštnosti bezděčné pozornosti a zapamatování. Fantastické myšlení dítěte, které se uplatňuje právě

¹¹ [2] PIAGET, J: *teorie psychologie kognitivního vývoje, vývoje intelektových operací, vývoje dětského myšlení*, (1896 – 1980)

¹² [5] VONDRÁČEK, V., DOBIÁŠ, J: *Lékařská psychologie*, SZN, Praha 1969, ISSN 08-024-69

při hře v zálibě pro pohádku, je reakcí na vyplnění míst v situacích, ve kterých dítě žije a kterým nerozumí.

Vyprávění je pak proloženo fabulacemi a není tedy možné, aby přesně odráželo skutečnost. Smysl nových situací se dítě snaží pochopit srovnáváním s již dříve prožitými situacemi, které se nové podobají.

„Ukážeme-li dítěti obrázek, jehož námět v něm vyvolá vzpomínky na vlastní zážitek, je schopno o tomto zážitku souvisle vyprávět. Obrázek zde slouží jako východisko, od něhož dítě přechází k prožité situaci.“¹³

Prostorová orientace dítěte v prostoru je v tomto věku výrazně na vyšší úrovni, než orientace v čase. Existence budoucnosti je pro ně daná očekáváním a minulost je umožněna pamětí. Celkový ráz myšlení má však intuitivní a fantastickou povahu a vyznačuje se nedostatečnou schopností zobecnění a nekritičností. Jednotlivé postřehy však mohou být překvapivé svou bystrostí. Po třetím roce života je patná častá změna nálad dítěte a jeho sklony k negativismu, které se však kolem pátého roku věku zklidňují. V tomto období si dítě začíná utvářet základní mravní kodex a postupně se utváří svědomí. Na dítě velmi působí, je-li chváleno a začíná rozlišovat mezi dobrými a špatnými činy.

2.2.1.2 Mladší školní věk

V tomto období dochází k podstatným změnám nejen u vývoje dítěte, ale i u jeho dosavadního způsobu života, který se v tomto věku mění s nástupem do školy. Končí období her a pohádek a začíná život založený především na povinnostech a dalších činnostech, které doposud neznalo. S tímto souvisí změna v jeho myšlení, pozornosti, paměti a dalších poznávacích schopnostech. Začíná se učit jistému režimu, kázně, kontroly a sebekontroly.

Dítě v tomto období není plně schopno rozlišit podstatné skutečnosti od nepodstatných. Případné nejasnosti si pak doplňuje svou vlastní fantazií, kterou následně vydává za

¹³ [3] KACAFÍRKOVÁ, M: Rozbor problematiky. *Časopis Právo a rodina*. 3. ročník, 2001, ISSN 1212-866X

uskutečněnou a reálnou. Při vnímání prostorových vztahů má sklon k zveličování i přesto je však schopno objektivně vnímat celkový obraz události a dlouho jej uchovat v paměti.

„Často je překvapivě pozorné, zejména pokud se jedná o předmět jeho zájmu. Vzhledem k tomu, že pozoruje svět z hlediska svých vlastních potřeb a přání, všímá si i podrobností, které dospělým unikají. Dítě v tomto věku začíná chápat určité souvislosti a zajímá se o příčiny jevů.“¹⁴

V jeho chování se objevují nové prvky jako například tendence krýt svého kamaráda i přes vědomí, že se provinil. Zároveň se však upevňuje svědomí. Dítě v tomto věku respektuje autoritu, často tíhne k rodičům, je kamarádké a celkově se s ním dobře navazuje kontakt.

Jeho osobnost dítěte klade důraz na harmonii, sebeuspokojování a neproblematickosti věcí. Je přizpůsobivé a zároveň velmi přístupné. U chlapců lze vypozaovat v rámci ctižádosti sklon k vychloubání.

2.2.1.3 Starší školní věk

Pro starší školní věk je charakteristická především změna ve způsobu myšlení, jež umožňuje dítěti uvažovat i abstraktně. V tomto období dochází k dotvoření vývoje v oblasti inteligence. Vnímá konkrétní realitu a reálně se orientuje v prostoru a čase. Zároveň je však schopno uvažovat hypoteticky. Dokáže zobecnit principy fungování okolního světa.

Do struktury zkoumané věci dokáže hlouběji proniknout a již rozlišovat podstatné znaky od nepodstatných. Připouští trvalá a platná pravidla, jinak by z jeho pohledu došlo k narušení řádu a orientace v něm. Ve svých činnostech projevuje samostatnost a dotváří se jeho pocit povinnosti a odpovědnosti. Zároveň však odmítá jakékoli výjimky či kompromisy.

„Zesiluje se jejich sebevědomí, jsou však celkově nevyrovnané, nedůtklivé k připomínkám, nesebekritické. Vedle dospělých se cítí méněcenné, uznávají sice jejich autoritu, avšak

¹⁴ [3] KACAFÍRKOVÁ, M: Rozbor problematiky. *Časopis Právo a rodina*. 3. ročník, 2001, ISSN 1212-866X

nechtějí být už považovány za děti, a proto se přehnaně snaží napodobit dospělé a tím skrýt svůj pocit méněcennosti. Jsou v tomto věku zvlášť náchylné k sugesci, a to zejména v otázkách, na které slyšely předtím vyslovit názory dospělých.“¹⁵

Celková nejistota může vést k odpoutání od reality a úniku do světa fantazie, kdy východisko nalézají například v dobrodružných a fantastických příbězích.

Události kolem sebe dítě staršího školního věku již automaticky nepřijímá jako samozřejmé a dané, nýbrž je rozebírá, zkoumá a hodnotí. Při těchto analýzách může docházet k sebestřednosti a opomíjení jiného dění, což ve výsledku vede k špatnému vnímání dané situace, kdy se soustředí pouze samo na sebe a na své vlastní problémy. V případech nepochopení často zaujímá negativní postoj a vystavuje se kritice svého okolí, což může vést k častým konfliktům, například s rodiči. Reakce dítěte na některé podněty mohou být v tomto období nepřiměřeně prudké až výbušné a někdy s náznakem povrchnosti. S pocitem, že mu ostatní neporozuměli, se zavírá více do sebe, city začíná brát za důvěrnou a intimní část vlastní osobnosti, následně mívá pocit osamělosti. Respektuje autority, zároveň buduje fázi osamostatnění ve vlastním životě. Mezi kamarády, vrstevníky nebo ve třídním kolektivu projevuje vědomí sounáležitosti - pocitu, že člověk někam patří a solidarity, přitom klade důraz na veřejné názory. Objevuje pocit viny, výčitek svědomí po vykonání nesprávného činu.

Dítě staršího školního věku si často vytváří jakýsi ideál, ke kterému vzhlíží a chce dosáhnout jeho kvalit. Tímto ideálem si často volí známé osobnosti společenského, kulturního, historického nebo sportovního života.

2.2.1.4 Mladiství

Od patnácti let nastupuje kritické a nestálé období, kdy může docházet ke vzdorům se střídáním stabilizace zájmu a postojů. Pojem dítě je v této fázi možné změnit za pojem dospívající či mladiství, jelikož již dochází k dotváření osobnosti. Dospívající se snaží prosazovat vlastní názory, nezávislost ve svém jednání a potřebu se realizovat. Objevuje

¹⁵ [3] KACAFÍRKOVÁ, M: Rozbor problematiky. *Časopis Právo a rodina*. 3. ročník, 2001, ISSN 1212-866X

touhu mít rovnocennou roli ve světě dospělých. Dění kolem sebe vnímá svěže, nevšedně avšak mnohdy s příznaky zkreslených poznání, v důsledku čehož může zaujímat nesprávné postoje. Chápe význam abstraktních pojmů, jako například spravedlnost nebo právo. Od lidí vyžaduje absolutní upřímnost.

Typickými znaky tohoto období je prosazování sebe samého, například formou originalnosti, slangovými výrazy, způsobu oblékání. Chce se svobodně rozhodovat, avšak nestojí o zodpovědnost a případné následky. Uvažuje logicky správně, ale v důsledku zbrklosti či pomíjivosti názoru často chybuje. Díky tomuto chybování dochází k tomu, že přechází od jednoho názoru k druhému.

Dlouhodobé labilní výkyvy v chování specifické pro předchozí období pomalu zanikají, stabilizují se, dochází zde k navázání skutečných vztahů či přátelství. Mladiství je již schopen se trvale soustředit na jeden předmět nebo okruh zájmu.

„Morálka tohoto období je utopistická, vyznačující se fanatismem pravdy, spravedlnosti a statečnosti, což je důsledkem extrémů v myšlení dospívajícího. Často se setkáváme s falešným hrdinstvím, které vede až k ochotě vzít na sebe cizí vinu. V tomto období není dosud plně vyvinuta schopnost posoudit společenskou a osobní odpovědnost za následky svého jednání.“¹⁶

2.2.2 Věrohodnost výpovědi nezletilých

Posuzování věrohodnosti výpovědi nezletilých dětí, se zkoumá především na základě zjištěných rozporů při srovnávání jednotlivých výpovědí, důkazů či vyjasnění některých okolností. Důvěryhodnost vyšetřuje také v případech, pokud dojde k rozporu pozorovaného chování vyšetřované osoby s obsahem výpovědi např. popisováním dějů, jejichž význam vyslýchaný nemůže vzhledem ke své úrovni vývoje chápat.

Při analýze věrohodnosti dítěte je především důležité věnovat se individualitě každého jedince jednotlivě. Zejména tak posuzovat schopnost objektivního vnímání, rozumové

¹⁶ [3] KACAFÍRKOVÁ, M: Rozbor problematiky. *Časopis Právo a rodina*. 3. ročník, 2001, ISSN 1212-866X

schopnosti, paměti, způsobu myšlení, struktury osobnosti, sklonu k fantazii, domýšlení či náchylnosti k podvádění. Tyto schopnosti však nesmí být ovlivněny duševní chorobou či poruchou. Důležitým determinantem je také prostředí v němž dítě vyrůstá a případné možné vlivy v rodině, které mohou působit na psychiku nezletilého. Samostatnou a důležitou kapitolou věrohodnosti dětské výpovědi je věk.

„Pokud jde o zkoumání věrohodnosti dětské výpovědi v závislosti na věku vyslychaného dítěte, rozbor více než sta znaleckých expertýz, realizovaných v letech 1976 až 1983 ukázal, že nejspolehlivější jsou výpovědi dětí mladšího školního věku. Za nejprůzračnější věk z hlediska věrohodnosti se považuje období mezi 9. až 11. rokem. U chlapců toto příznivé období přetrvává přibližně do 13. až 14. let, u dívek začínají být po 10. až 12. roce výpovědi méně spolehlivé. Dívky jsou totiž v tomto období značně citově nevyvážené, afektivní, projevuje se u nich zvýšená sexuální vnímavost a zvědavost apod. Mnohdy si dokáží předem dokonale připravit výpověď a vypovídat v závislosti na kladném či záporném citovém zaměření, které mají k zúčastněným osobám. Citová a povahová nevyrovnanost v době dospívání může být faktorem, který činí hodnotu jejich výpovědi zcela pochybnou“.¹⁷

Při individuálním posuzování věrohodnosti výpovědi je třeba brát v úvahu i vrozený typ temperamentu a nervovou soustavu, se kterou souvisí celá řada stavů jako je strach, odvaha, deprese a tíseň. Je profesionální věnovat se obezřetně a podrobně celkové individualitě osobnosti dítěte. U případů, kde se vyskytují nežádoucí rysy, jako např. hysterie, je přinejmenším vhodné vyžádat od oprávněné osoby psychologický nebo psychiatrický znalecký posudek.

2.2.3 Vliv výslechové místnosti na nezletilé

Velký význam na psychiku vyslychaného dětského účastníka v trestním řízení má prostředí.

Z těchto důvodů jsou zřizovány speciální výslechové místnosti, jejichž cílem je více nepoškozovat dítě jako oběť či svědka a zmírnit tak traumatizující prožitek z dané události. Interiér výslechových místností je tak přizpůsoben dětské klientele. Ve své podstatě jde

¹⁷ <http://www.iustin.cz/art.asp?art=112>

o prvky vhodně zvolených barev při výmalbě místnosti, různé výzdoby za použití hraček a obrázků, vhodný nábytek, umístění knih a květin. Výsledným efektem těchto místností je navození pocitu bezpečí a pohody u vyslýchaného, přičemž však nesmí vést k rozptýlení pozornosti. Výslechová místnost musí splňovat požadavky pro výslech velmi malých dětí, ale zároveň pubescentů. Toto neformální prostředí dětských výslechových místností navíc umožňuje policistům kdykoliv výslech přerušit a nechat dítěti prostor pro oddych v příjemném prostředí. Nedílnou součástí jsou i demonstrační pomůcky např. tabule různé panenky, které vyslychajícímu napomáhají při objasňování nejasné či traumatizující situace, které vyslychající nedokáže sdělit verbálním způsobem, čehož je především využíváno u malých dětí v souvislosti s trestnou činností mravního charakteru.

Pro kvalitní výslechovou místnost je také důležitá technická vybavenost včetně počítače a především umístění alespoň dvou záznamových kamer. Samotný kamerový systém slouží k detailnímu pozorování vyslychajícího a vyslychaného z důvodů kvalitního a autentického pozorování neverbální komunikace jakou je gestikulace, mimika a další. Přínosem však může být i ve verbální komunikaci, zejména v případech vad řeči, velmi tichého tónu hlasu vyslychaného a dalších nežádoucích jevů.

Nedílnou součástí zázemí výslechové místnosti je monitorovací - technická místnost, která slouží k přijímání přenosu dat a k samotnému pozorování a analyzování.

*„Monitorovací místnost slouží k on-line pozorování průběhu výslechu osobami, jejichž přítomnost u vyšetřovacího úkonu je dána právním předpisem. Nábytek tedy musí umožňovat pořizování písemných poznámek, studium spisového materiálu a potřebný komfort při sledování dění ve výslechové místnosti“.*¹⁸

Tyto místnosti jsou vybaveny televizory nebo monitory, jakožto výstupy obrazu z kamer umístěných ve výslechové místnosti, na kterých se pozoruje průběh výslechu ve výslechové místnosti.

„Technická místnost je vybavena technologií pro ovládání a příp. přepínání kamer, úpravy zvuku a pro pořízení obrazového a zvukového záznamu - např. počítač s možností

¹⁸ [3] KACAFÍRKOVÁ, M: Rozbor problematiky. *Časopis Právo a rodina*. 3. ročník, 2001, ISSN 1212-866X

*zpracování pořízených záznamů, DVD rekordér. V odůvodněných případech je možné monitorovací a technickou místnost instalovat do jednoho prostoru.*¹⁹

Dobré zkušenosti s tímto způsobem vyšetřování přiměly ministerstvo vnitra, aby zavedlo výslechové místnosti na všech krajských policejních správách.

2.2.4 Zvláštnosti výslechu nezletilých

Výslech dítěte je něco zcela jiného než dospělé osoby, má svá specifika, které je potřebné zohlednit. Ne každý policista se hodí na výslech nezletilých, proto jsou tyto osoby pečlivě vybírány a připravovány.

Navázání psychologického kontaktu s dítětem na samém počátku výslechu má zásadní vliv na celý průběh výslechu. Pokud se vyšetřovateli podaří získat si důvěru dítěte a vyvolat u něj pocit bezpečí, pak jsou teprve navozeny podmínky k tomu, aby se mu dítě svěřilo s tím, co nepříjemného zažilo či čeho bylo svědkem. Výslech nezletilého by neměl být opakován, je nutné si vhodně rozvrhnout přestávky, neboť soustředěnost dítěte rychle opadá, je vhodné pořizovat z výslechu videozáznam. Důležité je získat důvěru a navázat s dítětem vhodný kontakt, přizpůsobit jeho věku způsob a styl komunikace.

Pokud je dítě vyslýcháno v procesním postavení poškozeného nebo svědka, jeho **výslechu se musí účastnit vedle policejního vyšetřovatele i další osoby**. Vždy se tohoto výslechu účastní pracovník sociálního odboru²⁰ nebo pedagogický pracovník. Přítomen výslechu může být psycholog. Jedná se zvláště o závažné případy, u kterých se předpokládá nutnost vypracování znaleckého posudku. Psycholog dále poskytuje odbornou pomoc s vedením výslechu. Podle konkrétní situace bývá u výslechu přítomen také soudce, státní zástupce a v neposlední řadě rodič nebo zákonný zástupce a obhájce obviněného. Přítomnost většího počtu osob při výslechu je však velmi rušivá při navazování kontaktu s dítětem a jejich přítomnost může přispívat k tomu, že dítě neřekne vůbec nic.

¹⁹ [3] KACAFÍRKOVÁ, M: Rozbor problematiky. *Časopis Právo a rodina*. 3. ročník, 2001, ISSN 1212-866X

²⁰ OSPOD- odbor sociálně právní ochrany dětí

3. Analýza současného stavu

3.1 Taktika výsledku nezletilých

Při posuzování výpovědí nezletilých dětí v soudním řízení nebo před úřady je nutno brát do úvahy zvláštnosti jejich psychiky, vývoje a osobnosti. Nezletilé děti jsou v tomto věku obzvlášť náchylné k sugesci, a to zejména v otázkách, na které slyšely předtím vyslovit názory dospělých. Právě tomu musí osoba provádějící výslech nezletilých přizpůsobit taktiku výsledku.

Vyšetřovatelé ve své praxi nutně vycházejí nejen z důkladných znalostí kriminalistiky a práva, ale také z alespoň základních znalostí psychologie, popřípadě pedagogiky a dalších souvisejících vědních oborů. Při výsledku je rovněž přínosné spolupracovat s odborníky z těchto oborů.

3.2 Nastudování spisové dokumentace

Samotný výslech nezletilého začíná již předem důkladným nastudováním již získaného spisového materiálu k danému skutku. Mohou to být záznamy svědků, poškozených, podezřelých nebo jiných zúčastněných osob. Tento materiál je nutno spojit do souvislostí, případně z něj vyčlenit nejasnosti nebo důkazy. Může napomoci policejnímu orgánu při stanovení možných policejních verzí (kdo je osobou pachatele, důvod jeho jednání). Podstatou těchto záznamů jsou informace od osoby, která svými smysly vnímala popisovaný děj a který následně poskytla ve své výpovědi. Za spolehlivější výpověď se obecně považuje výpověď osoby, která skutek prožila bezprostředně a mezi jeho prožitkem a následným zaznamenáním v procesním úkonu není ovlivňována další osobou.

„Ve většině případů se přitom jedná o vnímání bezděčné (neúmyslné) vzhledem k tomu, že daná osoba obvykle ještě netuší, že se jí vnímané skutečnosti v budoucnosti stanou předmětem zájmu trestního řízení, a nevěnuje tak vnímání plnou pozornost“²¹.

Kvalitním nastudováním získaného spisového materiálu se předchází případným nedorozuměním u následných výsledků. Policista tak vykazuje kvalitní a profesionální práci, lépe zpracovává další děje, což důsledku přispívá ke kvalitnímu a využitelnému

²¹ [13] GILLERNOVÁ, I., BOUKALOVÁ, H. A KOLEKTIV. *Kriminalistická psychologie*. Praha: Karolinum, 2006. str. 169

výslechu. Vyslýchané dítě získá vědomí, že vyslýchajícího policistu dané téma skutečně zajímá a pozorně se mu věnuje.

3.2.1 Seznámení se s nezletilou osobou

Před samotným výslechem si vyšetřovat zjišťuje informace, které mu pomáhají blíže poznat nezletilého, který bude vyslýchán. Vědomost o tom, z jakého sociálního a kulturního prostředí pochází nebo ve kterém se pohybuje a získání alespoň předběžné struktury jeho osobnosti, bude v pozdějším čase u výslechu přínosem. Tato znalost napomáhá předcházet nepříjemným situacím, nepřiměřeným reakcím a tvoří komunikační mot mezi vyslýchajícím a vyslýchaným. Každý jedinec je osobnost, jeho duševní život je vnímán jako celek vnitřního uspořádání vnitřních reakcí jako je vnímání, myšlení, citění a chtění. Teorie osobnosti jsou pokusem o popis a vysvětlení toho, jak funguje lidský duševní život jako celek ve svém vnitřním uspořádání a v souvislosti se svou biologickou na jedné a společensko-kulturní determinací na straně druhé. Pokoušejí se zodpovědět otázku, proč jsou z psychologického hlediska lidé takoví, jací jsou, a proč jednají tak, jak jednají.

S psychickými vlastnostmi jedince, které vyjadřují jeho charakteristiku, se dá velice dobře pracovat i u výslechu budeme-li vědět, zda je nezletilý - například družný nebo uzavřený (extrovert nebo introvert). U extroverta je podstatné vědět, že se jedná o osobu zaměřenou navenek, je pro něj důležité mínění ostatních. Je společenský, zaměřen na realitu, cítí a jedná ve vztahu k objektu, prakticky založený. Introvert se soustředí spíše na sebe. Má svůj vnitřní svět často obohacen o fantazii a představivost. Dění okolního světa jej spíše obtěžuje a často se uzavírá do sebe, je nepřístupný mnohdy pasivní až zdrženlivý. Ve svém jednání je váhavý, nedůvěřivý vůči okolí.

Nedílnou součástí struktury osobnosti jsou i schopnosti, temperament a charakter, na které je důležité brát zřetel.

K vývojovým změnám dochází u každého člověka, v období nezletilosti prochází řadou vývojových fází. Díky znalosti těchto vývojových fází můžeme vypořádat vývoj dětské psychiky, kterou nezletilý při výslechu vykazuje.

Přesná hranice věku, od kdy se mohou provádět výslechy nezletilých, není stanovena. Vždy záleží na posouzení konkrétní situace a na vývojové období dítěte. Tady vyšetřovatel přihlíží k rozdělení kategorií nezletilých. Které je popsáno v bodu 2.1.

3.3. Zajištění zúčastněné osoby

Na základě trestního řádu a zákona o soudnictví ve věcech mládeže lze osoby, které se účastní výslechu dítěte, zařadit do tří skupin. První skupinu představuje samotný vyslýchající, druhá zahrnuje osoby přibrané a třetí tvoří zákonný zástupce dítěte.

„Vlastní osoba vyslýchajícího je pro dosažení cíle výslechu dítěte mimořádně důležitá. Vyslýchající by se měl především vyznačovat určitými požadovanými charakteristikami; obzvláště pak musí oplývat značnou trpělivostí. Zároveň by se měl pokusit se vžít do psychiky vyslýchaného dítěte a mít po celou dobu výslechu na zřeteli jeho budoucí duševní a sociální vývoj. Zvýšenou pozornost by měl věnovat zejména navázání psychologického kontaktu s vypovídajícím na samém počátku výslechu, aby tak posléze získal jeho důvěru“²².

Při výběru přibraných osob zásadně zohledňujeme druh spáchané trestné činnosti, zejména pak jestli bylo touto činností poškozeno samo dítě.

„Při výslechu dětí do patnácti let může jako osoba přibraná na základě již výše zmíněného ustanovení § 102 odst. 1 trestního řádu vystupovat pedagog nebo jiná osoba se zkušenostmi ohledně výchovy mládeže. Policista při výběru přibraných osob zásadně zohledňuje druh spáchané trestné činnosti a to, jestli bylo touto činností poškozeno samo dítě. Rodiče mohou vhodnou osobu policistovi navrhnout, ten však k jejich návrhu nemusí přihlídnout. Obecně nicméně platí, že například v případě ublížení na zdraví je účelné přibrat k výslechu dítěte pediatra, v případě šikany naopak spíše pracovníka pedagogicko-psychologické poradny. Poměrně univerzálně lze přibrat pracovníka orgánu sociálně právní ochrany dětí.“²³

Zákonnými zástupci dětí jsou v zásadě rodiče, ale mohou jimi být i jiné soudem určené osoby.

„Rodiče lze přibrat k výslechu pouze tehdy, přispěje-li to ke správnému provedení výslechu dítěte. Většinou má však přítomnost rodiče spíše negativní dopad. Relativně často se totiž snaží ovlivnit své dítě tak, aby vypovídalo podle jejich představ, a to nejenom v průběhu výslechu, ale v mnohých případech i ještě před ním. To se může bohužel velmi nepříznivě projevit také na chování dítěte, které následně pocituje v přítomnosti rodičů strach či

²² [14] PJEŠČÁK, J: *Kriminalistika*. Bratislava (zahraniční literatura využívána u PČR): Obzor, 1981. str. 255

obavy, stydí se nebo se chová zaujatě. Vhodná je přitom spolupráce s rodiči mohou vhodnou osobu policistovi navrhnout, ten však k jejich návrhu nemusí přihlédnout. Také v obecné rovině platí, že například v případě ublížení na zdraví je účelné přibrat k výsledku dítěte pediatra, v případě šikany naopak spíše pracovníka pedagogicko-psychologické poradny. Univerzálně lze přibrat pracovníka orgánu sociálně právní ochrany dětí (OSPOD). U drobných krádeží je adekvátní přibranou osobou učitel či vychovatelka. Naopak, kdy panuje podezření, že se dítě stalo obětí závažného trestného činu (znásilnění, pohlavní zneužívání, týrání či vydírání) je zcela nutné, aby se výsledku účastnil taktéž psychiatr nebo psycholog se specializací na děti a mládež²⁴.

Rodiče nemají na účast při výsledku jejich dítěte žádný právní nárok. Jestli budou přizváni, záleží a na rozhodnutí vyslyšající osoby.

„Děti se obvykle před rodiči zdráhají vypovídat zejména ohledně sexuálních deliktů. Dokonce i ty děti, které se jinak vůči rodičům projevují s plnou důvěrou, se v souvislosti s touto tematikou zřídka svěřují rodičům samy od sebe. Za daných okolností je tudíž lepší nejen pro dítě, ale i pro úspěch úkonu provádět výslech bez účasti rodičů, resp. osob, které dítě vychovávají“²⁵.

3.4. Určení termínu výsledku

Zkušenosti ukazují, že nejvhodnější termín výsledku je v odpoledních hodinách, aby nedocházelo k narušení školní docházky. Na druhé straně vyslyšající bere do úvahy soustředěnost a unavenost nezletilého, proto v některých odůvodněných případech je lepší zvolit termín výsledku dopoledne. Zvolení termínu výsledku záleží na všech okolnostech projednávaného případu včetně zajištění důkazných materiálů, časové rozmezí od události-paměťové stopy, zda jde vyslyšající oběť či svědek.

Výslech nezletilých je obvykle prováděn tak, aby již nemusel být opakován. Jedná se z převážné většiny o neopakovatelný úkon.

„Policejní orgán postupuje při vyšetřování z vlastní iniciativy tak, aby byly co nejrychleji v potřebném rozsahu vyhledány důkazy k objasnění všech základních skutečností důležitých

²³ [15] URL:http://www.detskaprava.cz/pruvodce/3_07.htm

²⁴[14] PJEŠČÁK, J: Kriminallistika. Bratislava (zahraniční literatura využívána u PČR): Obzor, 1981. str. 26

²⁵[16]ARNTZEN, F:MICHAELIS-ARNTZEN, E. Vernehmungpsychologie: Psychologie der Zeugenvernehmung. 2. vydání. Mnichov: C.H.Beck, 1989. str. 38-39

pro posouzení případu, včetně osoby pachatele a následku trestného činu (§ 89 odst. 1). Přitom postupuje způsobem uvedeným v § 158 odst. 3 a 5; provádí i další úkony podle hlavy čtvrté s výjimkou těch, které je oprávněn provést pouze státní zástupce nebo soudce. Výsledky svědků provádí, jestliže se jedná o neodkladný nebo neopakovatelný úkon nebo jde-li o výsledky osoby mladší patnácti let, osoby, o jejíž schopnosti správně a úplně vnímat, zapamatovat si nebo reprodukovat jsou s ohledem na její psychický stav pochybnosti, anebo nasvědčují-li zjištěné skutečnosti tomu, že na svědka by mohl být pro jeho výpověď vyvíjen nátlak. Jinak poškozeného a další svědky vyslechnout jen tehdy, jestliže hrozí z jiného důvodu, že bude ovlivněna jejich výpověď nebo schopnost zapamatovat si rozhodné skutečnosti nebo schopnost tyto skutečnosti reprodukovat, zejména je-li pro složitost věci odůvodněn předpoklad delšího trvání vyšetřování. Bez těchto podmínek je však možno, jestliže je toho třeba, vyslechnout znalce.²⁶

3.2.2 Prostředí k výslechu, atmosféra

Prostředí, ve kterém výslech dítěte probíhá, podstatně ovlivňuje efektivitu výslechu. Dítě je velmi senzitivní a neznámé okolí, v němž je vyslýcháno, na něj značně působí. Dospělí tak mohou klidně podávat výpověď v místnosti obvykle relativně stroze vybavené toliko s důrazem na její funkčnost. Tato místnost však v žádném případě nepředstavuje adekvátní prostředí pro výslech dítěte, protože v něm často vyvolává pocity úzkosti a strachu. Dítě si potom hůře vzpomíná na v minulosti vnímané události, které jsou předmětem stávajícího výslechu. Dochází tak ke znehodnocení výpovědi. Proto je vhodné uskutečňovat výslech dítěte ve speciálně pro tento účel zařízené místnosti, v níž se bude cítit příjemně a bezpečně.

Standard vybavení speciální výslechové místnosti pro dětského účastníka trestního řízení podrobně rozebrán v bodu 2.3.

3.2.3 Stanovení pravidel výslechu

Výslech nezletilého se diametrálně liší od běžného výslechu. Vyslýchající už v samotném úvodu bere ohled na věk dítěte už při samotném poučení, kde je kladen důraz na vysvětlení všech pojmů, aby vyslýcháný pochopil a aby se hned v počátku nevytvořila bariéra mezi

²⁶[17] Dle § 164, odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb. trestní řád, ve znění pozdějších předpisů

ním a vyslychajícím. Nenásilnou formou bez zastrašování mu je zdůrazněna otázka právní odpovědnosti za poskytnutí pravdivých údajů. V úvodu je vhodné také vysvětlit průběh výsledku a nastavit pravidla. Obecně je poučovací povinnost upravena v § 2, odst. 13 trestního řádu. Ve vztahu k dětem mladších patnácti let poučovací povinnost zvlášť upravena není, nicméně lze se opřít ještě o § 42 zákona o soudnictví ve věci mládeže, podle něhož jsou všechny orgány povinny vždy mladistvého poučit o jeho právech a poskytnout mu plnou možnost jejich uplatnění. Dítě by mělo být poučeno tak, aby poučení porozumělo. Samotný obsah poučení dítěti vysvětluje jeho práva tak, aby je pochopilo. Poučení zahrnuje vysvětlení o právu nevypovídat, o právu na advokáta, informuje o povaze a průběhu řízení a jeho možných následcích.

Vyslychající poučí i další zúčastněné osoby, aby do výsledku v žádném případě bez vyzvání nezasahovaly.

3.2.4 Vlastní výslech nezletilého

3.2.4.1 Rozdělení fází výsledku

Rozlišují se čtyři hlavní fáze výsledku jako přirozené a nezbytné etapy utváření výpovědi. Každá z těchto fází má vlastní specifická rizika, která mohou negativně ovlivnit protokolárně zachycenou výpověď vyslychaného.

První fáze se získávají informace o vyslychaném dítěti. Jedná se především o znalost jeho osobnosti, vnímání a pozornosti. Popisováním prožitého děje dítětem za doprovodu emocí a pocitů je vyzorován jeho aktuální psychický stav a zároveň i vnitřní vnímání a vztah k dané události.

Druhá fáze je vstípení a uchování informací. Při samotném utváření výpovědi je důležité si uvědomit, že část informací k popisovanému ději nemusí být uchována v paměti. Do dlouhodobé paměti se v podobě paměťových stop zafixují jen informace, které vyslychaný považuje za dostatečně důležité.

Třetí fáze je předávání informací. V praxi to znamená vybavení si prožitého děje a reprodukci zapamatovaného vše zformulovat do verbálního sdělení. Zde je kladen důraz na pochopení mezi vyslychajícím a vyslychaným. V případech nejasností se zaměřit na zpětnou vazbu, která hraje podstatnou roli pro výslednou kvalitu výpovědi.

Čtvrtá fáze je příjem, zpracování a zachycení informací. Do výsledné výpovědi může vyslýchající vnést na základě průběhu jeho psychických procesů určitá rizika. Tyto rizika lze eliminovat, bude-li brát zřetel na to, že děti více podléhají sugestivnímu působení vyslýchajícího. Chtějí tak formou empatie odhadnout co by chtěl vyslýchající slyšet a uvedením ne zcela pravdivé odpovědi splnit jeho očekávání. Dalším chybám se předejde pečlivou přípravou a formulací otázky tak, aby nenapovídala či nenaznačovala směr odpovědi sugestivními či kápiciozními²⁷ otázkami. Vyslýchající podává otázky jednoznačným a pro dítě srozumitelným způsobem za použití verbálních či neverbálních prostředků. Následně pak zpětnou vazbou - položením kontrolních otázek vyslýchající ověřuje pochopení podstaty otázky. Stejným způsobem postupuje i u odpovědi, kdy se ujistí, že odpovědi dítěte dostatečně a správně rozumí.

Podle § 92 odst. 3 trestního řádu obviněnému musí být otázky kladeny jasně a srozumitelně bez předstírání klamavých a nepravdivých okolností; nesmí v nich být naznačeno, jak na ně odpovědět. Podle § 101 odst. 3 trestního řádu svědkovi nesmějí být kladeny otázky, v nichž by byly obsaženy okolnosti, které se mají zjistit teprve z jeho výpovědi.

S výsledkem dítěte souvisí i další rizika, jakými je vliv celkového prostředí, atmosféry. Vyslýchající bere v úvahu i to v jakém sociálním prostředí dítě žije a jakému vlivu může podléhat.

3.2.4.2 Řešení komplikací, přerušení výsledku

V průběhu výsledku se mohou vyskytnout různé komplikace, na které musí vyslýchající vhodně reagovat. Komplikace mohou být psychického (únava, vyvolání nepříjemného zážitku, stres apod.), tělesného (hlad, žízeň, vlastní potřeba, nutnost projít se, vyvětrat se, protáhnout se, zvlášť pečlivě tyto potřeby sledovat i handicapovaných osob), ale i procesního charakteru (narušení výsledku třetími osobami, neoprávněné zasahování do výsledku). Vyslýchající, podle vzniklých komplikací přeruší výslech a stanoví vhodnou přestávku. Při zasahování zúčastněných osob do výsledku (dle bodu 3. 3.), může vyslýchající tyto osoby vykázat z výsledku nebo je při přerušení výsledku znovu poučit o pravidlech výsledku.

²⁷ Kápiciozní otázka- je klamavá, zavádějící, předkládající nepravdivé či nepotvrzené skutečnosti.

Nesmíme zapomínat, že řízení výsledku je v gesci vyslychajícího, který plně odpovídá za dodržování zákonnosti. Základní pravidlo úspěšného výsledku je, že souvislá výpověď nemá být bezdůvodně přerušována.

3.2.4.3 Čas výsledku, přestávky

V obecné rovině žádný předpis nestanovuje maximální dobu výsledku. Vyslychající vhodně vede výslech tak, aby vyslychaný byl plně soustředěný a byl schopen vnímat pokládané otázky a věrohodně na ně odpovídat. O přerušení výsledku mohou požádat i další zúčastněné osoby – např. kurátor, OSPOD²⁸, pedagogický dozor, lékař apod. Přednostně se vždy bere ohled na práva nezletilého. Přestávky, jejich četnost a délku určuje vyslychající. Vše je vedeno tak, aby nezletilý neutrpěl žádnou újmu.

3.2.4.4 Průběžné a závěrečné čtení výsledku, odstraňování nejasností

Účelem výsledku je docílit takové výpovědi, kterou by bylo následně možné použít jako plnohodnotný důkazní prostředek.

Pod pojmem výslech si zpravidla většina lidí představí určitý mnohdy komplikovaný a náročný proces, jehož prostřednictvím se příslušné osoby, orgány činné v trestním řízení, pokouší získat informace důležité pro věrohodné prokázání, resp. vyvrácení skutečností, které mají zásadní význam pro úplné, pravdivé objasnění pozadí trestné nebo jiné činnosti.

„Výslech je právně regulovaný procesu získávání, zpracování, hodnocení a dokumentování informací o skutku, který je předmětem vyšetřování“²⁹.

Nejčastější formou zaznamenání sdělení od osoby, která vypovídala je protokolace, tedy písemné zadokumentování.

„Protokolaci lze provádět současně se sdělováním informací nebo po jeho ukončení, ať již po kompletním dovršení výsledku či vždy po ukončení určitého úseku“³⁰.

Není-li možné zaznamenat informace prostřednictvím zápisu, přichází do úvahy stenografie a audiovizuální záznamy. Vyslychající podle věku nezletilého, častěji čte průběžně výpověď, aby vyslychaný byl v kontextu výsledku. Všechny vzniklé nejasnosti

²⁸ OSPOD – odbor sociálně-právní ochrany dětí

²⁹ [18] SPURNÝ, J: *Psychologie výsledku*. 1. Vydání, Praha: Portál, 2003, ISBN 80-7178-846-5

³⁰ [19] HOUBOVÁ, D. A KOLEKTIV: *Psychologie pro právníky*. 3. Vydání, Brno: Masarykova univerzita, 2006

jsou průběžně odstraňovány, aby nedošlo ke ztrátě důvěry nezletilého nebo k zavádějícím výpovědím. Při výslechu musí být dodrženy zejména zásady výstižnosti, objektivnosti, autentičnosti, přesnosti, jednoznačnosti a zřejmosti.

Závěrečné čtení musí být pomalé, srozumitelné pro nezletilého a k podpisu se přikročí až poté, kdy jsou všechny nejasnosti odstraněny.

„Proto se doporučuje podstatné úkony zaznamenat navíc minimálně v podobě zvukové stopy. Ještě lepší variantou je pořízení videozáznamu, který s sebou přináší veškeré výhody obrazového záznamu“³¹.

Po ukončení všech procesních úkonů a podepsání protokolů vyslyšající naváže s nezletilým přátelskou atmosféru, aby nezletilý odcházel s dobrým pocitem, že svou výpověď přispěl k objasnění věci.

3.2.4.5 Vyhodnocení získaných informací, posouzení věrohodnosti

Vyhodnocení získaných informací probíhá již bez přímé účasti nezletilého a provádí je tým specialistů.

„Věrohodnost je v zásadě definována jako pravděpodobnost, že se výpověď jisté osoby shoduje s realitou“³².

V této problematice se především zkoumá, zda se na uváděné informace lze spolehnout a v jaké míře (pravdivé a nepravdivé skutečnosti). Forenzní psychologie se v jednom ze svých odvětví také zabývá věrohodností, kdy získanými poznatky usiluje o odhalení lživých tvrzení a tyto vyčleňuje od pravdivých. V policejní praxi se věrohodnost výpovědi ověřuje na základě znaleckého posudku, který vypracovává psycholog. Formy věrohodnosti se dají rozdělit na specifickou a obecnou.

Specifická věrohodnost se zabývá mírou pravděpodobnosti samotné výpovědi zkoumaného jedince, nakolik odpovídá pravdě. Využívá porovnávací metodu již získaných výpovědí zkoumaného dítěte. Psycholog analyzuje, zda se uváděná skutečnost, mohla odehrát tímto způsobem, zda jí v opětovných otázkách s odstupem času uvádí vyslyšchaný stejně. Jaký má dítě motiv pro poskytování výpovědi. Sleduje slova, která dítě používá, zda jsou přiměřená jeho věku, slovní zásobě, rozumovým schopnostem.

³¹ [19] ČÍRTKOVÁ, L: *Forenzní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004.

³² [19] ČÍRTKOVÁ, L: *Forenzní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004.

„Otázky kladené dítěti za účelem zjištění podrobnějších detailů je třeba formulovat neutrálně; v opačném případě dítě mnohdy projevuje snahu odpovídat v souladu s očekáváním vyslychajícího na úkor pravdivosti vypovězených údajů“³³.

Znaleckým posudkem specifické věrohodnosti vyšetřující policista získá psychologický rozbor uváděných skutečností dítětem, v jehož závěru jsou uvedeny informace, zda převažují věrohodné, či nevěrohodné odpovědi. Informace z tohoto posudku využívají policisté k dalšímu postupu vyšetřování.

„Získané poznatky lze ještě ve stadiu vyšetřování využít k určení následného postupu a přípravě dalších výsledků“³⁴.

Obecná věrohodnost se týká vyslychaného jako osobnosti, zejména odpovídající psychické předpoklady, zapamatování prožitých událostí, objektivní vnímání. Obecně méně věrohodné dítě se může vyznačovat např. povrchním vnímáním, sklonem k podvádění nebo výmluvám, přemírou fantazie.

³³ ŘÍČAN, P., KREJČÍŘOVÁ, D: *Dětská klinická psychologie*. 3. vydání. Praha: Grada Publishing, 2000, str. 342-343.

³⁴ [19] ČÍRTKOVÁ, L: *Forenzní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004.

4. Praktická část

4.1 Cíl praktické části

Prvním cílem praktické části je analýza situace týkající se práce s nezletilými na obvodních odděleních Policie ČR. Jedná se zejména o zjištění možností policistů k přípravě na tento specifický druh činnosti a také na problémy, se kterými se policisté při této práci setkávají. Návrhem je opatření ke zvýšení kvality uvedené problematiky pomocí metodického plánu, jenž tak bude hlavním cílem bakalářské práce. Nástrojem k dosažení prvního cíle je dotazníkové šetření, jehož úkolem je vedle popsané analýzy také popis cílové skupiny. Metodický plán bude zpracován jednak díky podnětům dotazovaných policistů, zkušenostem autorky práce a zejména pak za pomoci konzultací s odborníkem v této problematice. Jeho cílem bude v praxi aplikovatelný postup výslechu nezletilého, který povede k získání informací o inkriminované události a zároveň bude v souladu se zákonnými požadavky.

4.1.1 Popis zkoumaného vzorku

Dotazníkový průzkum se bude týkat policistů zařazených na obvodních odděleních Policie ČR. Pro potřeby tohoto konkrétního dotazníku byli o spolupráci požádáni kolegové a kolegyně odvodních oddělení: Jičín, Nová Paka, Zlonice, Slaný, Stochov, Křivoklát, Unhošť a Hořice. Zkoumaný vzorek byl takto vybrán z důvodů, aby výzkum byl objektivní a nezaměřoval se na problém jednoho konkrétního obvodního oddělení.

Počet dotazovaných činí 100 policistů, z toho 8 policistů je před základní služební přípravou a 92 je v přímém výkonu služby.

4.2 Dotazníkové šetření

Hlavním cílem dotazníkového šetření bylo potvrzení či vyvrácení stanovených předpokladů. Otázky uvedené v dotazníku daly možnost respondentům (policistům obvodních oddělení), aby se touto formou vyjádřili zejména o tom, co považují za hlavní problém při výslechu nezletilého a co by mohlo pomoci k odstranění problémů, se kterými se setkávají. Dalším cílem bylo zjištění, zda je informovanost policistů v uvedené problematice dostačující. Otázky, které se týkaly osobních údajů dotazovaných policistů (pohlaví, věk, délka služby, hodnost ve které jsou zařazeni), sloužily pouze relevantnosti

jejich názorů. Je zřejmé, že policista, který slouží u Policie ČR již delší dobu a má za sebou několik výslechů nezletilých, má na tuto problematiku reálnější pohled než policista, který se ve službě s výslechem nezletilého nesetkal nebo jej prováděl minimálně. Při vyhodnocení byly otázky týkající se osobních údajů s dalšími otázkami kombinovány a byly vyhodnoceny pomocí textového vyhodnocení u jednotlivých otázek.

Samotný dotazník, pomocí něhož bylo provedeno šetření, je nestandardizovaný. Obsahuje otázky uzavřené, a to výběrové i výčtové, ale i otázky otevřené, neboť některé informace bylo nutné získat od respondentů jejich svobodným rozhodnutím. V dotazníku byla výběrovými otázkami zjišťována „pevná data“ věk, pohlaví, délka služebního poměru a místo služebního zařazení.

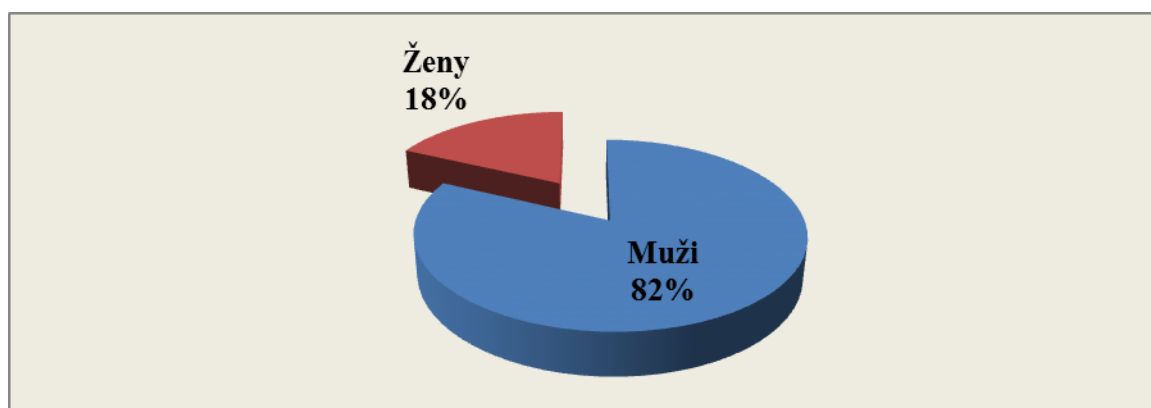
4.3 Vyhodnocení jednotlivých otázek

4.3.1 Vyhodnocení otázky č. 1

Jste muž či žena?

Odpovědi na shora uvedenou otázku neodpovídají zcela přesně o početním zastoupení mužů a žen u Policie ČR. Je však skutečností, že v tomto resortu převládá mužské zastoupení. Pro náš výzkum mají však odpovědi určitou hodnotu, neboť ukazují různé pohledy na práci s dětmi z hlediska členění dle pohlaví.

Muži	82
Ženy	18

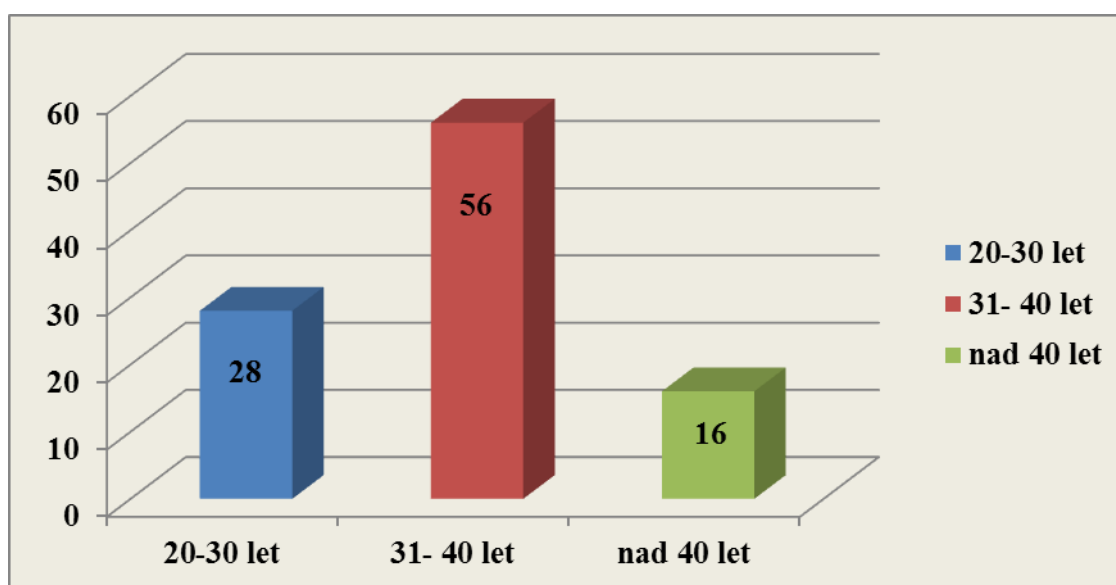
Obrázek 1 - Graf č. 1 rozdělení respondentů

4.3.2 Vyhodnocení otázky č. 2

Kolik Vám je let?

Výše uvedené výsledky vyjadřují věkové zastoupení respondentů. Nejvíce, 56 jich je ve věku od 31- 40 let, dále bylo 28 respondentů ve věku od 20-30 let a nejméně 16 respondentů ve věku nad 40 let.

Věk	20-30 let	31- 40 let	nad 40 let
Počet	28	56	16

Obrázek 2 - Graf č. 2 věkové složení

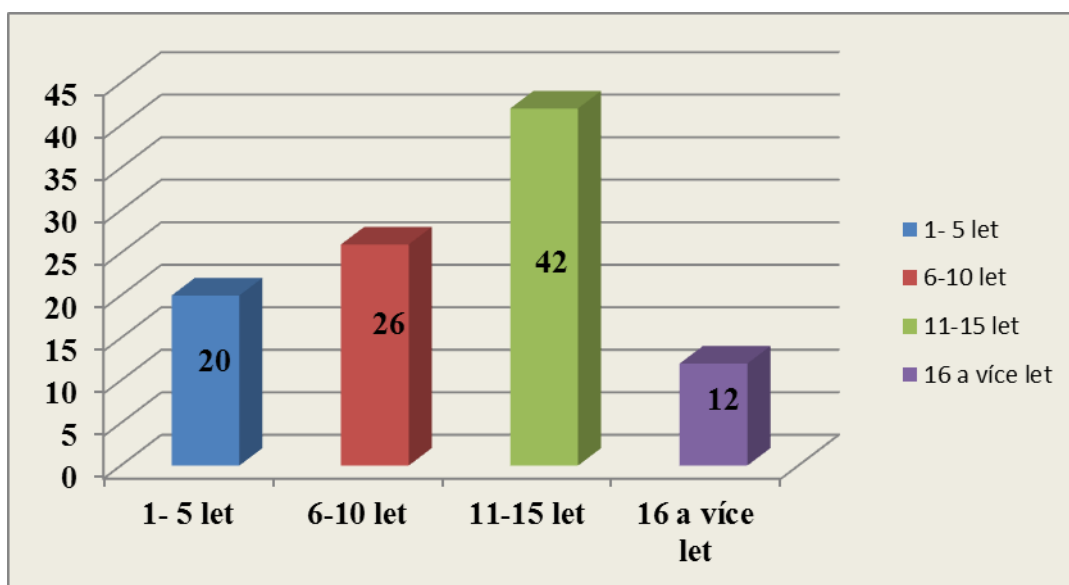
4.3.3 Vyhodnocení otázky č. 3

Kolik let pracujete u PČR?

Nejvyšší počet dotazovaných, celkem 42 respondentů, je ve skupině, která slouží u policie 11-15 let, celkem 26 respondentů slouží mezi 6-10 lety, 20 respondentů slouží dobu kratší než 1- 5 let a nejmenší počet, 12 respondentů slouží déle než 16 let. Výsledným šetřením této otázky vyplývá, že policisté s dlouholetou praxí 16 let a více jsou ve výzkumném vzorku zastoupeni pouze v 12 procentech. Skutečností proč je procento poslední zkoumané skupiny nejnižší, je zapříčiněno několika faktory. Jedná se o nové funkční zařazení mimo

rezort obvodních oddělení, nebo odchod mimo složky PČR do civilního sektoru. Pro tuto variantu se policisté rozhodují z různých důvodů např. nové zaměstnání, počet odsloužených let, výsluha, syndrom vyhoření.

Počet let	1- 5 let	6-10 let	11-15 let	16 a více let
Počet policistů	20	26	42	12

Obrázek 3 Graf č. 3 délka služby u PČR

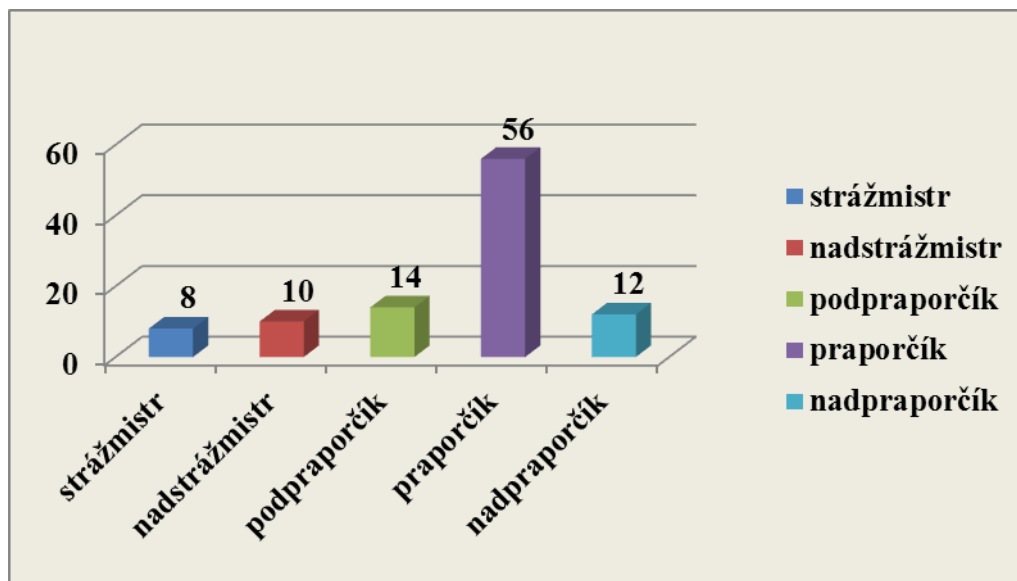
4.3.4 Vyhodnocení otázky č. 4

V jaké služební hodnosti jste zařazen?

Nejvyšší počet dotazovaných je ustanoveno do funkce praporčík, jedná se o 56 policistů. Což je druhý nejvyšší stupeň, který lze na obvodním oddělení získat. Policisté s tímto zařazením společně se služební hodností nadpraporčíka a podpraporčíka mají v náplni své práce příjem jakéhokoli oznámení, zpracování nápadu trestné činnosti v oblasti správních deliktů, přestupkového jednání a trestního řízení. Hodnost nadpraporčíka byla v dotazníkovém šetření zastoupena 12 policisty a hodnost podpraporčíka 14 policisty. Součtem těchto hodností je 82 policistů ze 100 dotazovaných. Toto poukazuje na skutečnost, že většina dotazovaných policistů se dříve nebo později setká s výsledkem

nezletilého v rámci jejich služebních povinností. Policisté s hodností nadstrážmistra jsou v dotazníkovém šetření zastoupeni v počtu 10 policistů a 8 policistů je v hodnosti strážmistra. Poslední dvě hodnosti se s výsledkem nezletilého také mohou setkat, ale jedná se spíše o výjimečné případy v rámci šetření, prvotního oznámení nebo jiných skutečností. Hodnost je policistům navrhována podle dovedností, zkušeností nebo po několikaleté praxi. Cílem této otázky bylo zjištění, kolik policistů na obvodních odděleních se v rámci služebních povinností může standardně setkat s výsledkem nezletilého.

Hodnost	strážmistr	nadstrážmistr	podpraporčík	praporčík	nadpraporčík
Počet policistů	8	10	14	56	12

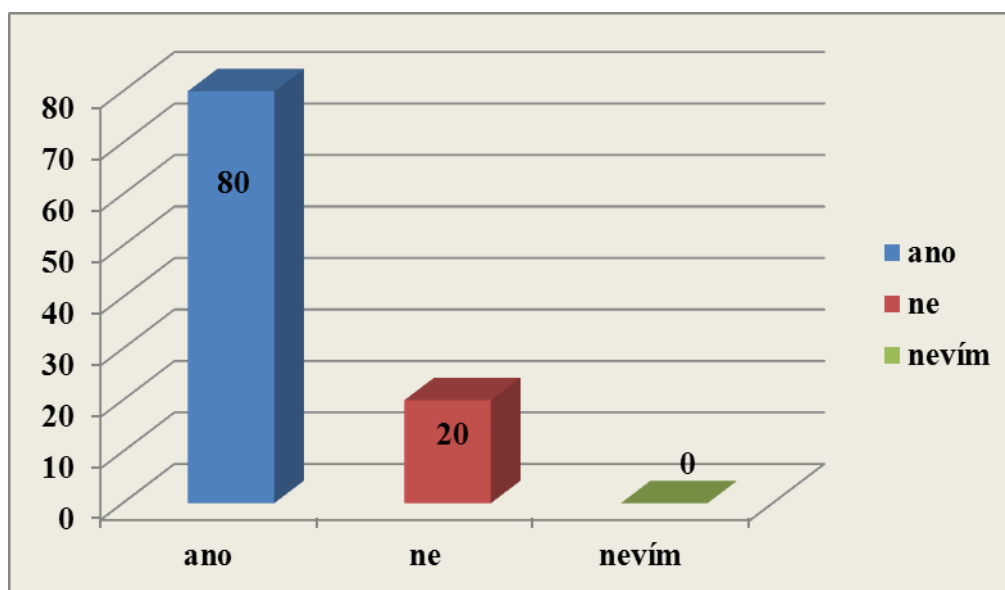
Obrázek 4 Graf č. 4 složení respondentů dle hodností

4.3.5 Vyhodnocení otázky č. 5

Setkal-a jste se s výsledkem nezletilého?

Z odpovědí na tuto otázku vyplývá, že během výkonu služby se s výsledkem nezletilého setkala 80 policistů, tedy převážná většina dotazovaných. 20 policistů se s výsledkem nezletilého vůbec nesetkalo. 5 z důvodu funkčního zařazení a 15 z důvodu krátkého působení u PČR, což vyplynulo srovnáním otázek č. 5, č. 4 a č. 3. Analýzou bylo zjištěno, že problematikou nezletilých se zabývá téměř každý policista.

Realizace výsledku nezletilého	ano	ne	nevím
Počet policistů	80	20	0

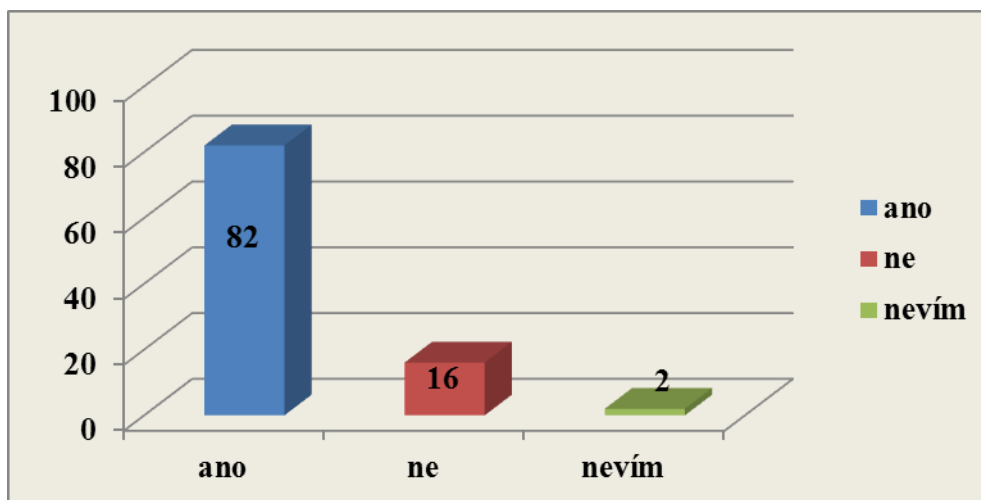
Obrázek 5 Graf č. 5 zkušenosti respondentů s výsledkem nezletilých

4.3.6 Vyhodnocení otázky č. 6

Domníváte se, že výslech nezletilého je pro vyslýchajícího náročnější než u osoby dospělé?

Většina, 82 dotazovaných policistů, připouští, že výslech nezletilého je náročnější než u osob dospělých a tedy vyžaduje větší pozornost. 16 policistů považuje výslech nezletilého za stejně náročný jako u osob dospělých a 2 policisté nejsou schopni tuto otázku zodpovědět. Tato skupina policistů byla v dotazníkovém šetření analyzována a bylo zjištěno, že se jedná o skupinu služebně nejmladších policistů s minimální praxí. Náročnost zpracování dětské výpovědi si ještě zcela neuvědomují. Průzkum v této otázce poukázal na skutečnost, že výslech dětského účastníka vyžaduje větší pozornost ze strany vyslýchajících policistů než výslech osob dospělých.

Je pro policistu náročnější výslech nezletilého	ano	ne	nevím
Počet policistů	82	16	2

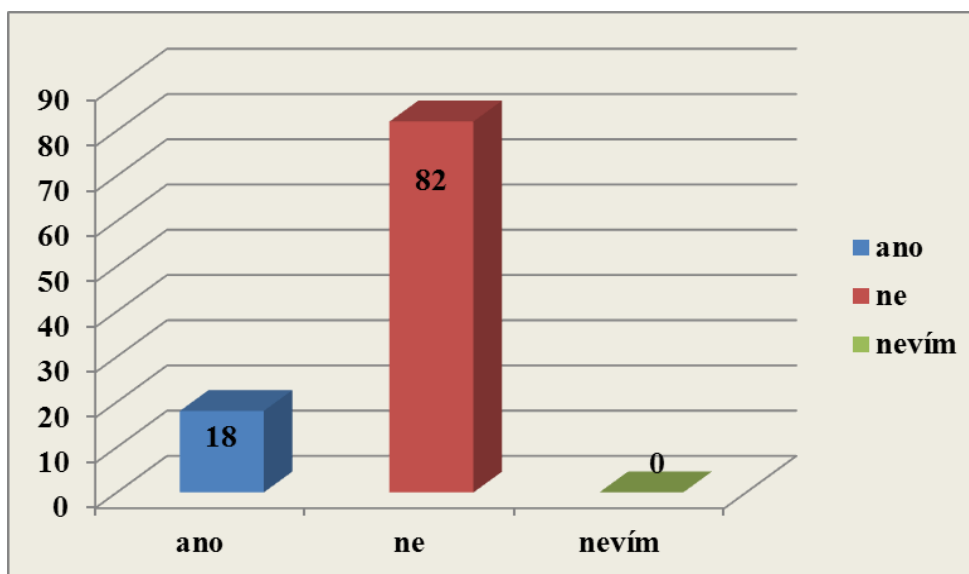
Obrázek 6 Graf č. 6 náročnost výslechu nezletilého

4.3.7 Vyhodnocení otázky č. 7

Byl-a jste školen-a k problematice nezletilých od ukončení základní odborné přípravy?

Varující výsledek této otázky, koresponduje se získanými poznatky zpracovatele této bakalářské práce. Ačkoliv z výzkumného vzorku vyplývá, že 52 policistů ze 100 dotazovaných má odslouženo více jak 11 let, jen 18 policistů bylo proškoleno k problematice nezletilých od základní odborné přípravy. Toto je číslo varující a nedostatečné.

Školení k problematice nezletilých	ano	ne	nevím
Počet policistů	18	82	0

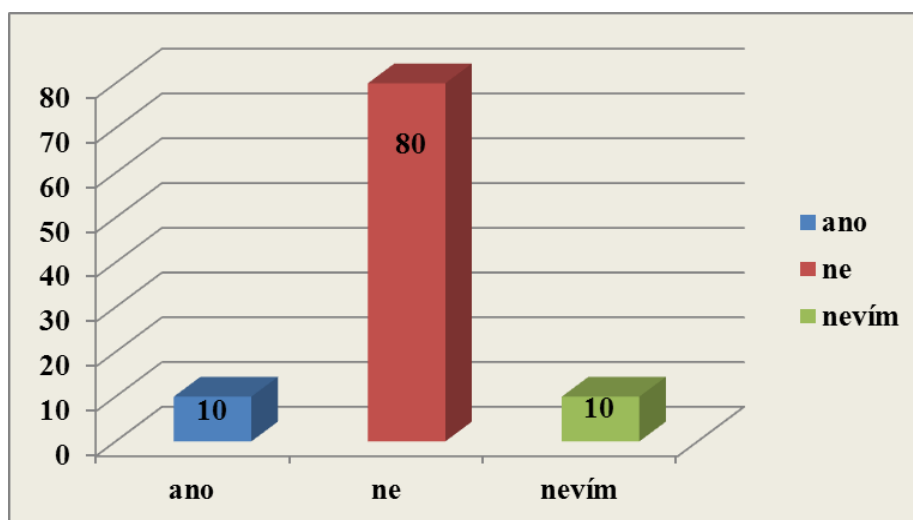
Obrázek 6 Graf č. 7 proškolení respondentů k výsledku nezletilých

4.3.8 Vyhodnocení otázky č. 8

Byla Vám poskytnuta příručka či metodika postupu u výslechu nezletilého?

Nejvyšší počet dotazovaných, celkem 80, nikdy nemělo k dispozici metodiku či příručku postupu u výslechu nezletilého. Zbylých 10 policistů se s metodikou, či příručkou setkala. Odpovědi této otázky policisté potvrdili, že v tomto směru je na obvodních odděleních dostupnost či informovanost nedostatečná.

Dostupnost písemné metodiky	ano	ne	nevím
Počet policistů	10	80	10

Obrázek 7 Graf č. 8 dostupnost písemné metodiky respondentům

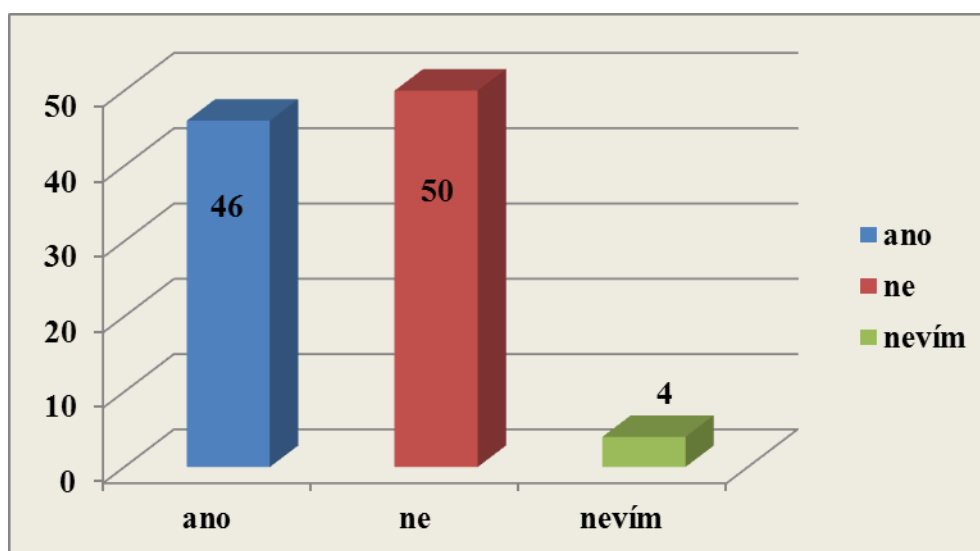
4.3.9 Vyhodnocení otázky č. 9

Byl-a jste seznámen-a s tím, že na územních odborech jsou k dispozici speciální výslechové místnosti pro nezletilé?

Z odpovědí na tuto otázku vyplývá, že padesát policistů nebylo seznámeno s tím, že na územních odborech jsou speciálně upravené výslechové místnosti pro nezletilé. S touto skutečností bylo během výkonu své služby seznámeno čtyřicet policistů a čtyři policisté uvedli, že neví, zda jim byla tato informace poskytnuta. V základní odborné přípravě, kterou musí projít každý policista, se s tématem výslechových místností setkali všichni. Problém nastává v tom, že pro běžný výkon služby na obvodních odděleních se tyto

místnosti téměř nepoužívají a tak informovanost o jejich umístění jsou považovány za méně důležité. Využití těchto místností je spíše doménou služby kriminální policie při řešení závažných případů. Ekonomická situace a prostorová náročnost jsou hlavními problémy, proč nejsou tyto místnosti součástí obvodních oddělení. Výsledné šetření této otázky ukázalo, že informovanost o možnostech výsledku dětí ve speciálně upravených místnostech by se dala zkvalitnit.

Informovanost k výsledovým místnostem	ano	ne	Nevím
Počet policistů	46	50	4

Obrázek 8 Graf č. 9 informovanost respondentů o výsledkových místnostech

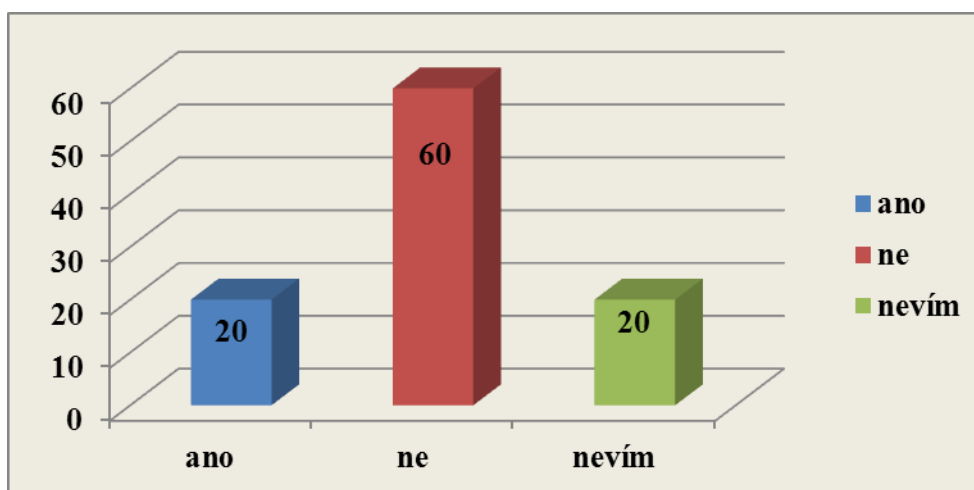
4.3.10 Vyhodnocení otázky č. 10

Jsou na Vašem oddělení specialisté na problematiku nezletilých?

Více než polovina policistů v dotazníkovém šetření uvádí, že na obvodních odděleních nejsou specialisté na problematiku nezletilých a jejich odpověď je správná. Dvacet

policistů se domnívá, že specialisté na obvodních odděleních jsou a 20 respondentů tuto otázku nezodpověděli s jasným stanoviskem, kdy zaškrtnli odpověď nevím. Důvodem proč policisté jednoznačně neodpověděli ano či ne je ta skutečnost, že oficiálně vyčlenění policisté na tuto problematiku na obvodních odděleních skutečně nejsou, ale vedoucí funkcionář může konkrétním jednotlivcům častěji přidělovat spisovou dokumentaci zaměřenou na nezletilé. Je tak rozhodováno buď na vlastní žádost policisty z důvodu, že jej problematika zajímá nebo že umí s touto skupinou pracovat a jeho výsledky jsou na dobré a kvalitní úrovni. Jak již vyplynulo z první části dotazníkového šetření, s výsledkem dětského účastníka se může setkat téměř každý policista, proto je nutné, aby byli dostatečně školeni všichni policisté, ne jen specialisté.

existence specialistů na nezletilé na OOP	ano	ne	Nevím
Počet policistů	20	60	20

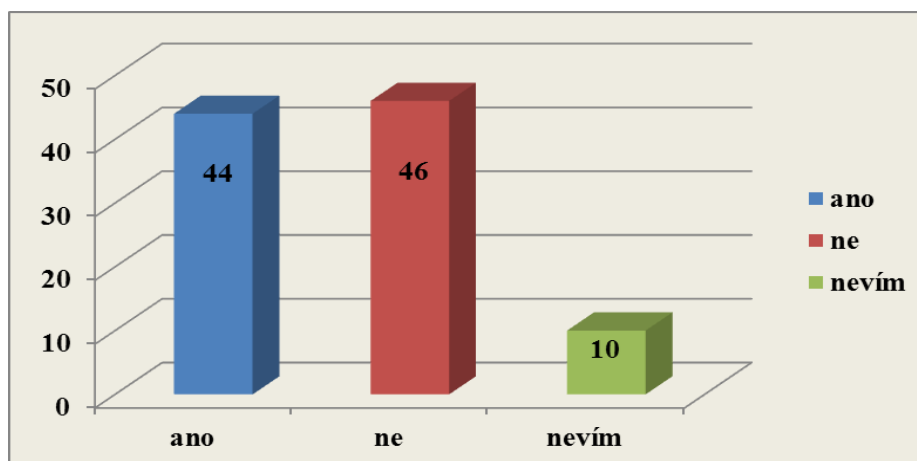
Obrázek 9 Graf č. 10 povědomí respondentů o specialitech na nezletilé u OO PČR

4.3.11 Vyhodnocení otázky č. 11

Jsou pro Vás dostačující informace ke zpracování nápadu trestné činnosti (prvotního oznámení) páchané nezletilým nebo na nezletilém?

Základní informace ke zpracování prvotního oznámení, kde je zjištěná osoba nezletilého, jsou dostatečné pro čtyřicet čtyři policistů. Naopak pro čtyřicet šest policistů jsou informace nedostačující a deset policistů neví. Tedy téměř polovina policistů považuje informace k nezletilým na základě prvotního oznámení za nedostatečné, což poukazuje na značné nedostatky v informovanosti. Jedná se o informace o samotném věku dítěte, zda jde o osobu nezletilou či mladistvou, dále informovanost o přítomnosti zúčastněné osoby. Důležité jsou i skutečnosti v jakých případech musí vyrozumět např. odbor sociálně-právní ochrany dětí, kdy dle věcné příslušnosti má kontaktovat službu kriminální policie a vyšetřování a kdy naopak výslech provede sám. Důležitá je i orientace v jakých případech mohou výslech uskutečnit bez přítomnosti rodičů např. ve školských zařízeních a mnoho dalších skutečností i v oblasti občansko-právních sporů. Policista by měl být informován i v této sféře a prokázat tak schopnost na místě poradit či rozhodnout. Jako nejčastější problematiku, s níž se policisté setkávají je situace před a po rozvodu obou rodičů, kdy je na místo přivolána PČR. Oba rodiče se dohadují o svěření péče o dítě. Správně vyškolený policista má dostatečné informace i k řešení tohoto problému. Musí umět rozhodnout, zda jedná dle zákonných požadavků a bude zasahovat na místě či nikoli.

Dostatečné informace při příjmu oznámení	Ano	ne	nevím
Počet policistů	44	46	10

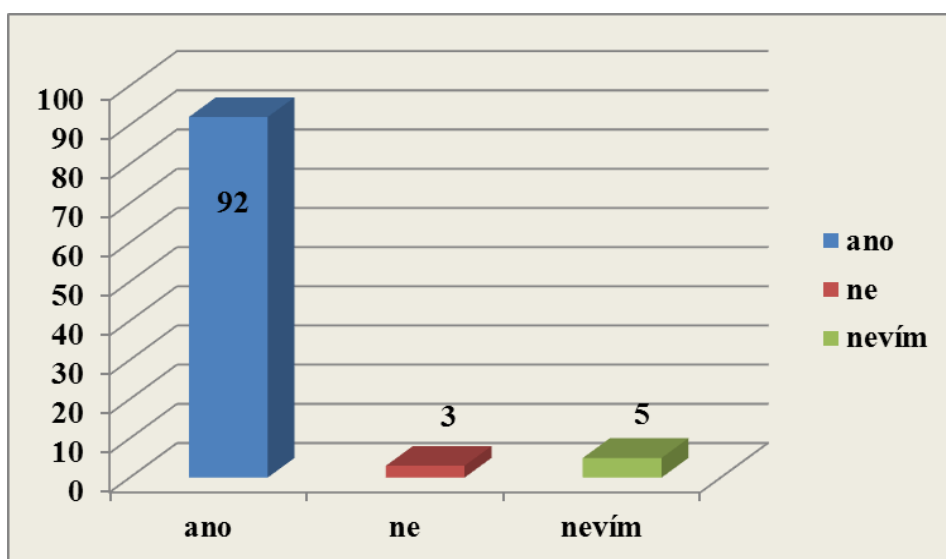
Obrázek 10 Graf č. 11 dostatečné informace k páchání trestného činu nezletilým

4.3.12 Vyhodnocení otázky č. 12

Domníváte se, že správně zpracovaný postup u výsledku nezletilých může přispět k věrohodné výpovědi nezletilého?

Odpovědi této otázky se policisté téměř shodli, kdy 92 z dotazovaných považují správný postup u výsledku nezletilého jako nástroj k dosažení věrohodné výpovědi. 3 policisté s tímto nesouhlasí a 5 neví. Většina dotazovaných připouští, že je důležité u výsledku správně postupovat, pokud se má docílit věrohodné výpovědi. Správným postupem je myšlena metodika výsledku, se kterou se policisté setkali při absolvování základní odborné přípravy a při nastoupení do služebního poměru.

Přispění správného postupu výsledku	ano	ne	nevím
Počet policistů	92	3	5

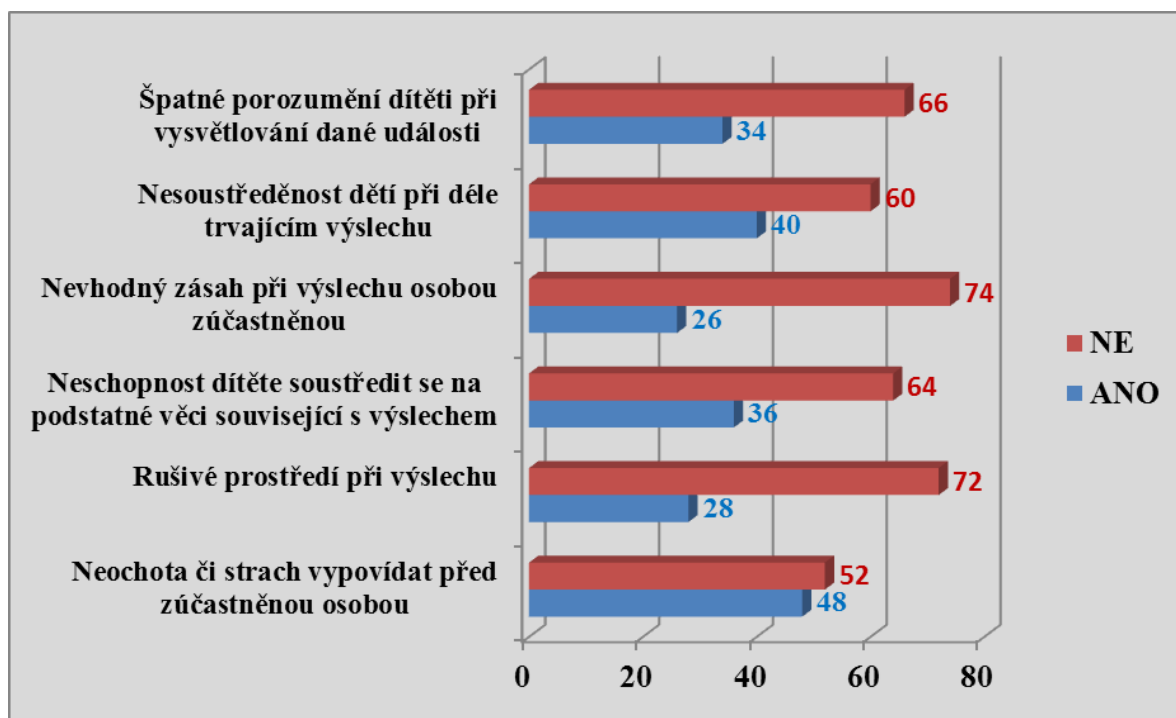
Obrázek 11 Graf č. 12 přínos zpracování metodiky k věrohodnosti výpovědi

4.3.13 Vyhodnocení otázky č. 13

Co Vám při výslechu nezletilého působilo největší problém? (níže lze zaškrtnout více možností).

Jako největší problém z uvedených úskalí při výslechu nezletilého policisté považují neochotu či strach dětí vypovídat před zúčastněnou osobou. Tento názor sdílí 48 policistů, 40 z dotazovaných se potýká s nesoustředěností dětí při déle trvajícím výslechu, 36 jich má problém s neschopností dítěte soustředit se na podstatné věci související s výslechem, 34 policistů se potýká se špatným porozuměním nezletilého, při vysvětlování dané události, 28 policistů ruší prostředí při výslechu, 26 policistů se setkává s nevhodným zásahem při výslechu osobou zúčastněnou a v poslední řadě 12 policistů přiznalo, že vyslýchající špatně porozuměl policejnímu slangu.

Problém při výslechu	ano	ne
Špatné porozumění policejnímu slangu	12	88
Neochota či strach vypovídat před zúčastněnou osobou	48	52
Rušivé prostředí při výslechu	28	72
Neschopnost dítěte soustředit se na podstatné věci související s výslechem	36	64
Nevhodný zásah při výslechu osobou zúčastněnou	26	74
Nesoustředěnost dětí při déle trvajícím výslechu	40	60
Špatné porozumění dítěti při vysvětlování dané události	34	66

Obrázek 12 Graf č. 13 problémy při výslechu nezletilého

4.3.14 Vyhodnocení otázky č. 14

Co by Vám pomohlo k lepšímu zvládnání práce s nezletilými?

Tato otázka byla zcela otevřená. Dotazovaným policistům byl dán prostor, aby se mohli sami vyjádřit, co by dle jejich vlastních názorů a zkušeností přispělo k vylepšení situace na obvodních odděleních při práci s nezletilými. V drtivé většině policisté uváděli nutnost dalších školení či vyčlenění specialistů, flexibilnější časový prostor pro výslechy. V rozhovorech s policisty byly tyto návrhy prodiskutovány. Bylo zjištěno, že vyčlenění specialistů by bylo přínosem, tito specialisté by však řešily problematiku nezletilých při následném zpracování spisové dokumentace, ne však otázku prvotních oznámeních, kdy se s výslechem nezletilého setká téměř každý policista při běžném výkonu služby. V dalších odpovědích se objevovaly návrhy na zlepšení prostředí pro výslechy. Tato skutečnost je podmíněna prostorovými dispozicemi jednotlivých oddělení. Flexibilní časový prostor je

závislý na mnoha faktorech, a to především na náplni pracovní doby, zpracování předchozích oznámení, personálních problémech a prostředí.

4.4 Shrnutí výsledků dotazníkového šetření

Vyhodnocení dotazníku ukázalo, že problematice výslechu nezletilých se na obvodních odděleních nevěnují speciálně školení policisté, ale setkává se s ní většina policistů. Možnosti jejich vzdělávání jsou značně omezené a s přípravou na zpracovávání této problematiky se všichni policisté tkali pouze při své základní odborné přípravě, od které však v řadě případů uplynulo více než deset let. Stejně tak nejsou k dispozici žádné metodické materiály, podle nichž by se při výsleších nezletilých postupovalo.

Dotazníkové šetření dále identifikovalo nejčastější problémy, s nimiž se policisté při zpracovávání této problematiky setkávají. Jako nejfrekventovanější jsou uváděny neochota či strach vypovídat před zúčastněnou osobou, nesoustředěnost dětí při déle trvajícím výslechu a s tím související neschopnost dítěte soustředit se na podstatné věci související s výslechem. Vedle těchto problémů, jež se týkají spíše vyslýchaného dítěte, je dále frekventované policistovo špatné porozumění dítěti při vysvětlování inkriminované události.

4.5 Zpracování metodického plánu

Po identifikaci nejčastějších problémů bylo započato zpracování metodického plánu ve druhém pololetí roku 2014. Zpracován byl na základě požadavků, které policisté uvedli v dotazníkovém šetření a následné diskuzi, zpracováním poznatků získaným studiem literatury a byly využity i poznatky z praxe u Policie ČR. Ke konzultaci byl přizván i odborný pracovník oddělení psychologických služeb Policie ČR Královéhradeckého kraje, který mimo jiné spolupracuje i se službou kriminální při výsleších nezletilých, kde určuje hlavní směr a způsob jejich výslechu z hlediska psychologie.

Uvedený metodický plán nebude specifikovat konkrétní procesní postavení vyslýchaného, kde jsou značné rozdíly mezi podezřelým, poškozeným či svědkem a stejně tak nebude řešit rozdíly mezi přijetím prvotního oznámení a dalším zpracováním dané věci. Metodika bude řešit obecné rady a postupy, které jsou společné všem těmto situacím.

4.6 Návrh metodického plánu

1. Nastudování spisové dokumentace v případě, že je již inkriminovaná událost zaevidována
 - (získání veškerých dostupných informací k případu
 - zajištění důkazních prostředků, které mohou být užity při výslechu
2. Seznámení se s osobou nezletilého
 - v jakém sociálním prostředí žije, rodina, škola, parta
 - jeho celková osobnost, chování, lhavost, plachost, agresivita, strach
 - Zjištění všech faktorů napomáhajících k lepší spolupráci mezi vyslýchajícím a vyslýchaným
3. Zajištění osob zúčastněných
 - zákonný zástupce, odbor sociálně-právní ochrany dětí, kvalifikovaný školský pracovník
4. Určit termín výslechu, vyjma prvotního oznámení
 - nebezpečí časové prodlevy
 - ztráta paměťové stopy
5. Seznámení nezletilého s prostředím PČR
 - Místo, kde bude výslech probíhat
 - Osazení při výslechu policistou, vyslýchajícím a osobami zúčastněnými
 - Klade důraz na dostatečný prostor pro příjem neverbální a verbální komunikace s nezletilým vyslýchajícím policistou
6. Seznámení nezletilého s osobou policisty
 - navození přátelského vztahu mezi nezletilým a vyslýchajícím
 - získání důvěry
 - motivace k výpovědi
7. Nastavení jasných pravidel komunikace
 - vyslýchající x vypovídající / osoby zúčastněné
 - osoby zúčastněné x vypovídající
8. Započetí výslechu

- poučení formulovat přiměřeně věku vyslýchaného
 - ujišťovat se o správném porozumění
9. Přistoupení k samotnému výslechu.
- srozumitelná komunikace
 - sledování verbálních i neverbálních projevů
 - otázky pokládat srozumitelně
 - zpětná vazba - ověření, zda nezletilý porozuměl položené otázce
 - kontrolními otázkami se ujistit, že přijímané odpovědi jsou policistou správně pochopeny
 - průběžně číst sepsané a doplňovat nepřesnosti, vysvětlit nejasnosti
10. Komplikace při výslechu
- přerušení výslechu
 - pokračovat po odstranění závad
11. Doba trvání výslechu
- kontrolovat délku trvání výslechu
 - vytvářet přestávky přiměřeně věku vyslýchaného
12. Závěrečné čtení pořázeného úředního záznamu
- srozumitelně pro všechny zúčastněné
 - odsouhlasení správnosti
13. Poděkování
- vysvětlení důležitosti výslechu nezletilého
 - pochvala za spolupráci
 - navázání neformálního vztahu
 - položení otázky nesouvisející s výslechem
 - uvolnění atmosféry
14. Zhodnocení získaných informací
- obsah a ucelenost výpovědi
 - věrohodnost

5. Závěr

Jako každá policejní práce, tak zvláště výslech nezletilých se neobejde bez legislativní podpory. Základní legislativou upravující výslechy nezletilých v České republice jsou především Ústava ČR, která specifikuje veškerá základní práva všech občanů, Občanský zákoník, který popisuje zletilost, specifikuje význam nezletilí, přiznání svéprávnosti a Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii ČR, v platném znění, který stanovuje oprávnění a povinnosti při zajištění nezletilé osoby.

Kromě již uvedené legislativy upravuje oblast výslechu nezletilých celá řada dalších zákonů.

V legislativě výslechu nezletilých je však nutné upozornit na různá úskalí a problémy, které jsou s ní spojené. V průběhu výslechu nezletilých se vždy prolíná práce Policie ČR, soudů, státních zástupců a sociálních pracovníků.

Jednotlivé zákony je třeba přesně definovat. Především hierarchii postavení jednotlivých zainteresovaných orgánů, aby zbytečně nedocházelo k nedorozuměním v podobě sporů jejich kompetencí a povinností.

V současné době se stále setkáváme s nezletilými v postavení pachatelů, svědků nebo obětí přestupků či trestních činů. Z výsledků bakalářské práce vyplývá, že metodika pro práci s nezletilými není zcela dostatečná. Zpracování metodického plánu pro výslechy osob nezletilých by bylo přínosem pro zkvalitnění práce policejních složek. Každá z položek navrhovaného metodického plánu by zasloužila podrobného výkladu, případně školení či ukázek nácviku a její rozvinutí při školeních jednotlivých policistů. Této problematice by tak měla být věnována stále větší pozornost.

Seznam použitých zdrojů

- [1] ARNTZEN, F: MICHAELIS-ARNTZEN, E. *Vernehmungpsychologie: Psychologie der Zeugenvernehmung*. 2. vydání. Mnichov: C.H.Beck, 1989.
- [2] ČÍRTKOVÁ, L: *Forenzní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004.
- [3] GILLERNOVÁ, I., BOUKALOVÁ, H. A KOLEKTIV: *Kriminalistická psychologie*. Praha: Karolinum, 2006. str. 169
- [4] HOUBÁ, D. A KOLEKTIV: *Psychologie pro právníky*. 3. vyd., Brno: Masarykova univerzita, 2006
- [5] KACAFÍRKOVÁ M.: Rozbor problematiky. *Časopis Právo a rodina*. 2001, 3. ročník, č. 1. ISSN 1212-866X
- [6] MPSV, čj.: 2014/11306-231, Informace postupu orgánů sociálně-právní ochrany dětí v případě záškoláctví
- [7] MŠMT, čj.: 10 194/2002-2014, Metodický pokyn k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví
- [8] MŠMT, čj.: 21291/2010-28, Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních
- [9] Občanský zákoník, Anag, 2013. 1. Vyd., ISBN: 978-80-7263-819-2
- [10] PJEŠČÁK, J. Kriminalistika. Bratislava (zahraniční literatura využívána u PČR): Obzor, 1981. str. 255
- [11] Předpis Federálního ministerstva zahraničních věcí číslo 104/1991 Sb., o Úmluvě o právech dítěte
- [12] SPURNÝ, J: *Psychologie výslechu*. 1. Vydání, Praha: Portál, 2003, ISBN 80-7178-846-5
- [13] URL:http://www.detskaprava.cz/pruvodce/3_07.htm
- [14] URL:<http://www.iustin.cz/art.asp?art=112>
- [15] URL:<http://www.usoud.cz/ustava-ceske-republiky/>, Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava ČR v platném znění

[16] VONDRAČEK V., DOBIÁŠ J., Lékařská psychologie, SZN, Praha 196, I-S-N 08-024-69

[17] Zákon č. 141/1961 Sb. (trestní řád), § 164, odst. 1

[18] Zákon č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže § 2 odst. 1 písm. b) zák. č. 218/2003 Sb.

Seznam použitých zkratk

1. PČR -Policie České republiky
2. OSPOD- Odbor sociálně- právní ochrany dětí
3. Policie ČR- Policie České republiky
4. OOP- Obvodní oddělení policie
5. Ústava ČR- Ústava České republiky
6. např. - například

Seznam příloh

1. Dotazník
2. Fotografická dokumentace výslechových místností

DOTAZNÍK

Dobrý den,

obracím se na Vás s několika otázkami týkajícími se Vašich názorů a postojů k tématice výsledků nezletilých na obvodních odděleních u Policie České republiky. Jedná se o anonymní dotazník, jehož vyplnění Vám nezabere více než pět minut Vašeho času. Výsledky dotazníku přispějí k vypracování bakalářské práce na téma: „**Taktika výsledku nezletilých**“, a zároveň budou využity i v praxi. Vaše odpovědi vyznačte křížkem do příslušného pole, dle Vámi zjištěných zkušeností. Poslední dvě otázky jsou otevřené, zde se prosím vyjádřete vlastními slovy.

Děkuji Vám za Váš čas a za spolupráci.

Jana Šikorská

Informace o respondentovi:

1. Jste muž či žena? ☐ muž ☐ žena
2. Kolik je Vám let? ☐ 20-30 let ☐ 31-40 let ☐ nad 40 let
3. Kolik let pracujete u PČR? ☐ 1-5 let ☐ 6-10 let
☐ 11-15 let ☐ 16 a více let
4. V jaké služební hodnosti jste zařazen? ☐ strážmistr ☐ nadstrážmistr
☐ podpraporčík
☐ praporčík ☐ nadpraporčík

Otázky výzkumu:

5. Setkal-a jste se s výsledkem nezletilého? ☐ ANO ☐ NE ☐ NEVÍM
6. Domníváte se, že výsledek nezletilého je pro vyslýchajícího náročnější než u osoby dospělé? ☐ ANO ☐ NE ☐ NEVÍM
7. Byl-a jste školen-a k problematice nezletilých od ukončení základní odborné přípravy? ☐ ANO ☐ NE ☐ NEVÍM
8. Byla Vám poskytnuta příručka či metodika postupu u výsledku nezletilého? ☐ ANO ☐ NE ☐ NEVÍM
9. Byl-a jste seznámen-a s tím, že na územních odborech jsou k dispozici speciální výsledkové místnosti pro ☐ ANO ☐ NE ☐ NEVÍM

nezletilé?

10. Jsou na vašem oddělení specialisté na problematiku nezletilých? ☐ ANO ☐ NE ☐ NEVÍM

11. Jsou pro Vás dostačující informace ke zpracování nápadu trestné činnosti (prvotního oznámení) páchané nezletilým nebo na nezletilém? ☐ ANO ☐ NE ☐ NEVÍM

12. Domníváte se, že správně zpracovaný postup u výsledku nezletilých může přispět k věrohodné výpovědi nezletilého? ☐ ANO ☐ NE ☐ NEVÍM

13. Co Vám při výsledku nezletilého působilo největší problém? (níže lze zaškrtnout více možností)

- ☐ Špatné porozumění policejnímu slangu
- ☐ Neochota či strach vypovídat před zúčastněnou osobou
- ☐ Rušivé prostředí při výslechu
- ☐ Neschopnost dítěte soustředit se na podstatné věci související s výslechem
- ☐ Nevhodný zásah při výslechu osobou zúčastněnou
- ☐ Nesoustředěnost dětí při déle trvajícím výslechu
- ☐ Špatné porozumění dítěti při vysvětlování dané události
- ☐ Jiné (uved'te), pokud jste nevyslychal neodpovídejte:

.....

.....

14. Co by Vám pomohlo k lepšímu zvládnání práce s nezletilými?

.....

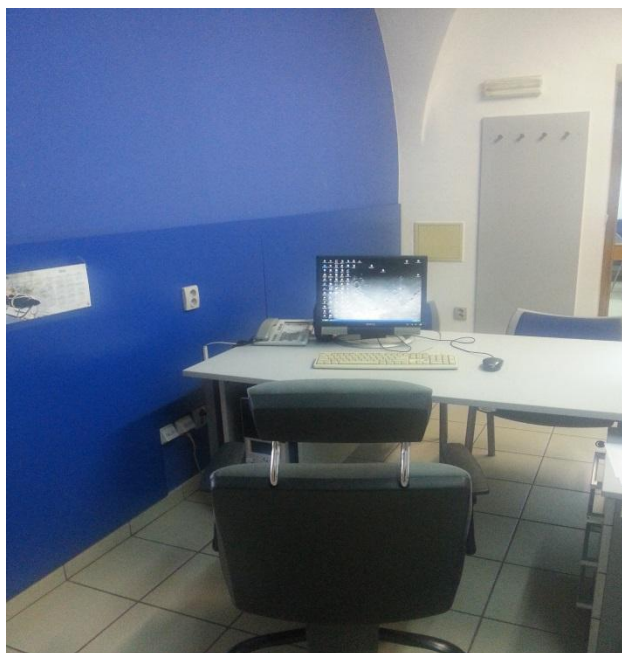
.....

Osobní údaje zpracovávané v rámci tohoto sociologického výzkumu nemají povahu citlivých údajů podle zákona o ochraně osobních údajů a neumožňují zpětnou identifikaci respondenta.

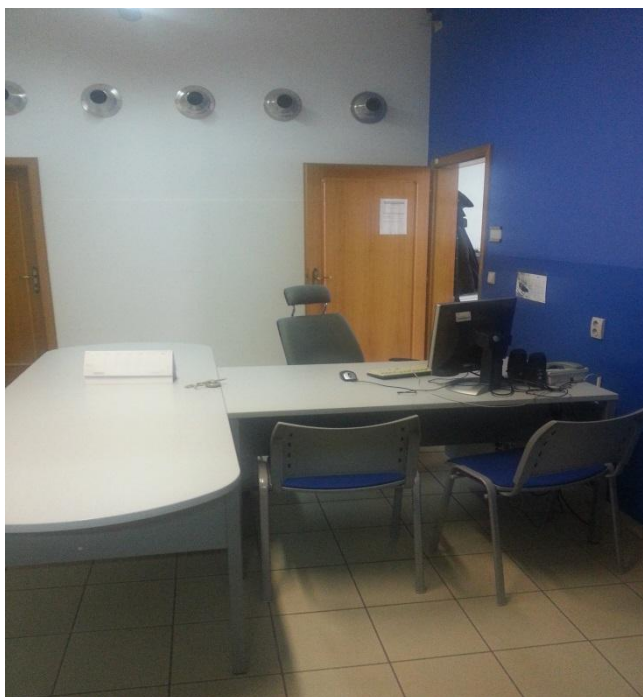
Údaje shromážděné tímto dotazníkem nemají povahu utajovaných informací podle zvláštního zákona a slouží výhradně k výzkumným a vzdělávacím účelům.

Fotografická dokumentace výslechových místností

1. Výslechová místnost na OOP Jičín

Obrázek 13-Výslechová místnost z pohledu vyslýčajícího

Obrázek 14- výslechová místnost z pohledu vyslýchaného

2. Speciálně upravená místnost pro výslechy dětí

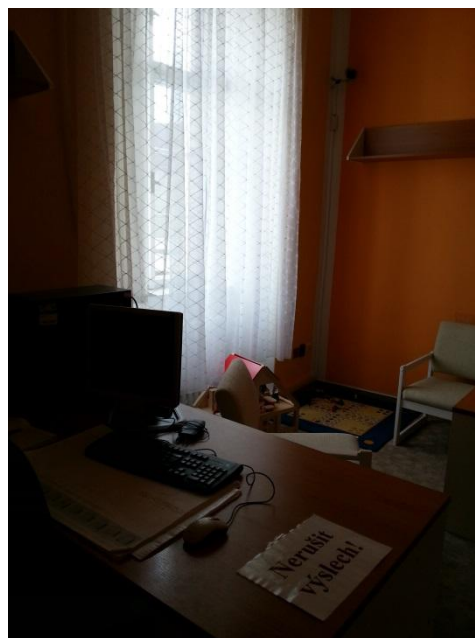
Obrázek 15- Pohled vyslýchajícího

Obrázek 16-Panenky Jája a Pája

Obrázek 17-Pohled při vstupu

Obrázek 6-bytové doplňky-záclona